



**PROGRAMUL
BLOCULUI ELECTORAL „ÎMPREUNĂ”**

Chișinău, 2025

VIZIUNEA BLOCULUI ELECTORAL ”ÎMPREUNĂ”

Blocul Politic Împreună este o platformă pro-europeană de acțiune politică, care propune Republicii Moldova un nou început, bazat pe dezvoltarea economică sustenabilă, combaterea sărăciei, justiție funcțională și independentă, crearea unui sistem educațional modern și o protecție socială echitabilă.

După decenii de dezbinare, stagnare, populism, corupție, birocratie și migrație masivă, Blocul Împreună vine cu o viziune de **solidaritate națională** în jurul unui proiect de modernizare a statului, parte a procesul de integrare europeană a Republicii Moldova.

Misiunea Blocului electoral „Împreună” este să asigurăm o economie dezvoltată, o administrație publică centrală și locală eficientă; instituții puternice și eficiente; o justiție funcțională - imparțială și curajoasă; un sistem de protecție socială echitabil; și nu mai puțin important – un sistem educațional, care va contribui la formarea unei societăți responsabile, competente, empatică, cu un simț dezvoltat al responsabilității pentru Republica Moldova.

Venim cu un program de guvernare, care are drept scop **bunătarea cetățeanului simplu**, indiferent de etnie, limbă, religie sau convingeri politice. Blocul Împreună își propune să solidarizeze cetățenii și societatea în jurul unui concept de bună guvernare a Republicii Moldova și a procesului de **integrare europeană** al statului și societății noastre.

Deși negocierile de aderare au fost deschise oficial în iunie 2024, succesul acestora depinde de viziunea și profesionalismul Guvernului și Parlamentului, soarta cărora se va decide la alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025.

În contextul multiplelor provocări hibride venite din partea crimei organizate și a proiectelor politice controlate de Federația Rusă, o guvernare veritabil pro-europeană, asigurată de Blocul Împreună - este singura garanție a stabilității politice și a parcursului european al Republicii Moldova.

Mai mult, instituțiile și sectoarele strategice pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova sunt afectate grav de corupție, incompetență și oportunism politic. Blocul Împreună este cea echipă care a știut să expună și să oprească multiple scheme de corupție și va continua să o facă în Parlamentul Republicii Moldova.

Blocul Împreună își propune să aducă Republica Moldova în Uniunea Europeană prin asigurarea unei majorități parlamentare **veritabil** pro-europene. **Numai o majoritate parlamentară competentă, integră și veritabil pro-europeană va putea să negocieze aderarea Republicii Moldova la UE cu respectarea intereselor naționale, protejarea întreprinderilor mici și mijlocii din toate domeniile economiei naționale, și cu respectarea tuturor etapelor de creștere a competitivității și integrării în lanțurile valorice europene.**

SUMAR

I. OBIECTIVELE BLOCULUI

II. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

2.1. VIZIUNE ECONOMICĂ CUPRINZĂTOARE

- 2.1.1. Un sistem fiscal modern pentru o economie europeană și echitabilă;
- 2.2.2. Un nou regim fiscal pentru microîntreprinderi;
- 2.2.3. Majorarea plafonului TVA;
- 2.2.4. Protecție reală pentru microîntreprinderi și stoparea abuzului de controale;
- 2.2.5. Libertate antreprenorială și eliminarea birocrăției;
- 2.2.6. Asigurarea concurenței loiale;
- 2.2.7. Liberalizarea pieței muncii;
- 2.2.8. Flexibilizarea muncii și valorificarea economiei ocazionale;
- 2.2.9. Politici fezabile de infrastructură și transport.

2.2. ADMINISTRAREA EFICIENTĂ A PROPRIETĂȚII DE STAT;

2.3. SECTORUL ENERGETIC - TRANSPARENȚĂ ȘI BUNA ADMINISTRARE;

2.4. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – RAMURĂ STRATEGICĂ A ECONOMIEI.

III. JUSTIȚIE

- 3.1. Evaluarea integrității etice și financiare a judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală;
- 3.2. Reforma procuraturilor specializate și CNA;
- 3.3. Registrul performanțelor profesionale a procurorilor și ofițerilor de urmărire penală;
- 3.4. Registrul electronic al activității profesionale a judecătorilor și procurorilor;
- 3.5. Sporirea capacității instituționale a Institutului Național al Justiției.

IV. REFORMA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE

- 4.1. Reforma administrației publice și descentralizarea: puterea aproape de cetățeni;
- 4.2. Autonomie locală veritabilă și nediscriminatorie;
- 4.3. Descentralizare administrativă și financiară;
- 4.4. Debirocratizare;
- 4.5. Comasarea voluntară a localităților;
- 4.6. Reorganizarea profundă a nivelului raional pentru un stat funcțional și sustenabil;
- 4.7. Regionalizare și instituții eficiente;
- 4.8. Echitate, reprezentativitate și integritate;
- 4.9. Drepturi și protecție pentru APL.

V. SĂNĂTATE PUBLICĂ

- 5.1. Servicii medicale aproape de oameni, probleme în sistemul sănătății, care necesită intervenții pe termen mediu și lung;
- 5.2. Edificarea unui sistem de prevenire a bolilor aparatului circulator, a cancerului și altor maladii;

- 5.3. Digitalizarea și operaționalizarea sistemului medical;
- 5.4. Un sistem de asigurare eficient și corect;
- 5.5. Încurajarea specialiștilor să rămână în sistem;
- 5.6. Guvernanță corporativă a instituțiilor medico-sanitare publice.

VI. SECURITATE NAȚIONALĂ, ORDINE PUBLICĂ ȘI APĂRARE

6.1. SECURITATE NAȚIONALĂ:

- 6.1.1. Provocări majore ale legislației privind securitatea națională;
- 6.1.2. Propuneri de îmbunătățire a legislației.

6.2. ORDINE PUBLICĂ:

- 6.2.1. Poliția locală;
- 6.2.2. Direcția pentru Siguranța Școlară;
- 6.2.3. Riscuri perioada post-conflict armat;
- 6.2.4. Spălarea banilor. Adaptarea legislației naționale la standardele internaționale;
- 6.2.5. Atacurile cibernetice: Crearea unui cadru de reglementare complet și eficient;
- 6.2.6. Escrocheriile online electronice: Protecția consumatorilor și măsuri pentru combaterea fraudelor digitale;
- 6.2.7. Criptomonede și active digitale: reglementarea comprehensivă a pieței.

6.3. APĂRAREA NAȚIONALĂ;

6.4. REZOLVAREA DIFERENDULUI TRANSNISTREAN;

6.5. INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI TRANSPORT.

VII. PROTECȚIA MEDIULUI

- 7.1. Îmbunătățirea sanitației;
- 7.2. Interzicerea importului pesticidelor și fertilizanților;
- 7.3. Problema deșeurilor și gunoiștilor neautorizate;
- 7.4. Program național de împădurire;
- 7.5. Eradicarea corupției în domeniu managementului fondului forestier;
- 7.6. Cultivarea plantelor energetice ca sursă alternativă de energie;
- 7.7. Program național de promovare a transportului ecologic.

VIII. EDUCAȚIA ȘI CERCETAREA: CHEIA PROGRESULUI ÎN DRUMUL SPRE UNIUNEA EUROPEANĂ

- 8.1. Educație preuniversitară (preșcolară, primară, secundară);
- 8.2. Învățământul profesional-tehnic și universitar;
- 8.3. Formarea și motivarea cadrelor didactice;
- 8.4. Cercetare și inovare.

IX. CULTURA – FACTOR DE COEZIUNE, IDENTITATE ȘI DEZVOLTARE

- 9.1. Modernizarea cadrului legislativ;
- 9.2. Subfinanțarea cronică și eșecul accesării fondurilor europene pentru cultură;
- 9.3. Subestimarea contribuției economice;
- 9.4. Lipsa de transparență și dialog în guvernanța culturală;
- 9.5. Protejarea patrimoniului cultural material și nematerial;
- 9.6. Cultura drept prioritate națională și pivot de dezvoltare durabilă;

- 9.7. Modernizarea infrastructurii din domeniu/registru digital al infrastructurii culturale;
- 9.8. Voucherul cultural;
- 9.9. Condiții decente de muncă și protecție socială;
- 9.10. Dezvoltarea industriilor culturale și creative;
- 9.11. Protecția și valorificarea patrimoniul cultural.

X. PROTECȚIE SOCIALĂ

- 10.1. Reducerea sărăciei;
- 10.2. Protecția persoanelor cu dizabilități;
- 10.3. Protecția persoanelor în etate;
- 10.4. Protecția copilului;
- 10.5. Dezvoltarea instituției asistențelor parentali și adopției;
- 10.6. Susținerea veteranilor de război;
- 10.7. Protecția familiei;
- 10.8. Reorganizarea sistemului de protecție socială.

XI. SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ

- 11.1. Model economic bazat pe cunoaștere și societate informațională;
- 11.2. Accesul la Internet ca drept fundamental al fiecărui cetățean;
- 11.3. Implementarea plenară a conceptului e-Guvernare;
- 11.4. Servicii publice electronice;
- 11.5. Administrație publică "fără hârtie";
- 11.6. Eliminarea birocratizării („red-tape”) și costurilor excesive;
- 11.7. Creșterea competitivității prin digitizare;
- 11.8. Utilizarea potențialului tehnologiilor mobile, Cloud Computing, Inteligența Artificială, Blockchain, Internetul Obiectelor Inteligente și Robotică;
- 11.9. Securitatea cibernetică – obiectiv național;
- 11.10. Industria tehnologiei informației și a comunicațiilor (TIC)
- 11.11. Industria tehnologiei informației și a comunicațiilor + STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică) în educație;
- 11.12. Implementarea conceptului e-Democrație.

XII. POLITICĂ EXTERNĂ

MOLDOVA STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE – OBIECTIVUL CENTRAL AL BLOCULUI ÎMPREUNĂ

- 12.1. Legislație europeană transpusă până în 2029;
- 12.2. Integrarea economică;
- 12.3. Fiecare localitate parte a parcursului european;
- 12.4. Administrație europeană pentru un stat modern și funcțional;
- 12.5. Justiție europeană: vetting, încredere și toleranță zero față de corupție;
- 12.6. Securitate energetică prin integrare europeană;
- 12.7. Tineret și educație europeană: cetățeni europeni încă de pe băncile școli.

I. OBIECTIVELE BLOCULUI

1. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

- 1.1. Integrarea pieței Republicii Moldova în piața europeană și regională;
- 1.2. Stabilizarea și reducerea inflației prin măsuri coordonate fiscal-bugetare și monetare;
- 1.3. Stimularea fiscală a creșterii numărului micro antreprenorilor și antreprenorilor mici și mijlocii (IMM-urilor), prin reduceri de impozite și acces la programe de finanțare;
- 1.4. Consolidarea și diversificarea programelor ODA pentru asigurarea unui sprijin cu o acoperire mai mare pentru noile inițiative de afaceri, mai eficient și mai coerent pentru dezvoltarea antreprenoriatului și inovației;
- 1.5. Reducerea drastică a economiei informale (tenebre) prin continuarea digitalizării, transparență și motivații fiscale;
- 1.6. Eliminarea corupției și birocrăției abuzive în relația stat-antreprenor;
- 1.7. Limitarea și reglementarea rolului Statului ca intermediar pentru asigurarea stabilității prețurilor și eliminarea manipulării pieței;
- 1.8. Stimularea creșterii volumului investițiilor străine directe în economie;
- 1.9. Sporirea capitalului și oprirea exodului forței de muncă, stimularea importului forței de muncă calificate;
- 1.10. Actualizarea Codului Muncii și Codului Fiscal prin internaționalizarea acestora, cu focus pe importul și exportul forței de muncă;
- 1.11. Stimularea repatrierii capitalului și a investițiilor diasporei prin mecanisme de garantare și coinvestire;
- 1.12. Crearea cadrului normativ pozitiv nediscriminatoriu și preferențial pentru revenirea cetățenilor din diaspora în Republica Moldova;
- 1.13. Reforma regimului vamal pentru accelerarea importului de tehnologii și exportul cu valoare adăugată, importul de mărfuri și achitarea TVA după comercializarea acestora;
- 1.14. Crearea condițiilor favorabile și protecția investițiilor străine în economie;
- 1.15. Adoptarea de măsuri fiscale și sociale pentru stimularea creșterii nivelului de ocupare a forței de muncă.
- 1.16. Reindustrializarea Moldovei prin infrastructură industrială și integrarea cu piața europeană și regională;
- 1.17. Administrarea eficientă și transparentă a întreprinderilor și activelor de stat;
- 1.18. Menținerea Portului Internațional Giurgiulești în proprietatea statului;
- 1.19. Inițierea unui program de valorificare a activelor statului prin privatizare, parteneriate public-private și deconcentrarea activelor statului și întărirea bazei fiscale ale APL;
- 1.20. Reducerea cheltuielilor publice și modernizarea sistemului de achiziții publice;
- 1.21. Implementarea politicilor de susținere și dezvoltare a agriculturii ca parte a securității alimentare naționale și regionale;
- 1.22. Integrarea Bursei de Valori a Moldovei și a Bursei de Mărfuri a Moldovei cu Bursele României și asigurarea funcționalității regionale;
- 1.23. Încurajarea dezvoltării și suport legislativ pentru activitatea fondurilor private de pensii cu activitate investițională;

- 1.24. Actualizarea legislației și acordarea de facilități fiscale și de reglementare privind fondurile de investiții private;
- 1.25. Dezvoltarea legislației și reglementarea investițiilor și circulației criptovalutei;
- 1.26. Dezvoltarea legislației și reglementarea Inteligenței Artificiale aplicate;
- 1.27. Crearea pe lângă Guvern a unui Consiliu Economic Consultativ permanent cu mediul de afaceri.

INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI TRANSPORT

- 1.28. Acord cu UE pe domeniul transporturilor rutiere de pasageri;
- 1.29. Revizuirea Codului transporturilor rutiere;
- 1.30. Excluderea obligativității numerelor de înmatriculare cu fon galben;
- 1.31. Modificarea legislației privind activitatea de autogară;
- 1.32. Excluderea sistemului e-GPS din Codul transporturilor rutiere;
- 1.33. Modificarea prevederilor referitoare la sistemul e-Bilet;
- 1.34. Preluarea gestionării gărilor proprietate a statului;
- 1.35. Reorganizarea și modernizarea ANTA;
- 1.36. Localizarea serviciilor on-line de rezervare/vânzare a biletelor de călătorie pe rute regulate și în regim de taximetrie;
- 1.37. Interconectarea rețelelor naționale cu rețelele europene de gaze, energie și de drumuri;
- 1.38. Transparentizarea calculelor BNM/CNPF pentru asigurările obligatorii;
- 1.39. Stimularea investițiilor în domeniului transporturilor rutiere;
- 1.40. Acord cu UE privind liberalizare a transporturilor de marfă;
- 1.42. Regim unic cu UE pentru autorizațiile pentru transportul internațional de mărfuri.

AGRICULTURĂ

- 1.43. Dezvoltarea unei ramuri agricole competitive și sustenabile;
- 1.44. Promovarea largă pe piața internă a alimentelor autohtone;
- 1.45. Diminuarea esențială a deficitului balanței comerciale;
- 1.46. Promovarea unei culturi a produsului calitativ;
- 1.47. Încurajarea fiscală și protecția agro-întreprinzătorilor micro, mici și mijlocii, care activează în zonele rurale;
- 1.48. Elaborarea legii suveranității agroalimentare ca parte a strategiei securității alimentare naționale;
- 1.49. Demonopolizarea piețelor de comercializare a producției agricole;
- 1.50. Moratoriu de 20 ani cu privire la vânzarea terenurilor agricole cetățenilor străini din momentul aderării la UE;
- 1.51. Asigurarea și simplificarea accesului fermierilor micro, mici și mijlocii la finanțare.

DEZVOLTAREA RURALĂ

- 1.52. Acordarea facilităților fiscale întreprinderilor, care sunt înregistrate în localități rurale și practică activități non-agricole;
- 1.53. Fortificarea programului de dezvoltare a turismului agricol;
- 1.54. Majorarea semnificativă a proiectelor de finanțare ce țin de crearea și modernizarea infrastructurii rurale, inclusiv aferente businessului agricol;

- 1.55. Depolitizarea programelor de investiții guvernamentale de tipul Satul European;
- 1.56. Aprovizionarea până în 2029 a tuturor satelor cu apă potabilă și canalizare;
- 1.57. Restabilirea punctelor medicale în localitățile rurale, reieșind din norma – un punct medical pentru 4-5 sate cu drept de comercializare a medicamentelor esențiale;
- 1.58. Asigurarea până în 2029 tuturor instituțiilor publice din cel puțin 70 % din localitățile rurale cu energie electrică verde;
- 1.59. Aplicarea masivă a schemelor de parteneriat public-privat pentru soluționarea problemelor sociale ale localităților rurale după exemplu Grupurilor de Acțiuni Locale (GAL-uri).

2. JUSTIȚIE ȘI ANTICORUPȚIE

- 2.1. Îmbunătățirea sistemului de evaluare externă;
- 2.2. Continuarea și finalizarea procesului de evaluare a procurorilor;
- 2.3. Continuarea și finalizarea procesului de evaluare a judecătorilor;
- 2.4. Evaluarea externă a ofițerilor de urmărire penală specializați în combaterea corupției, criminalității organizate și cauze speciale;
- 2.5. Reforma PA/PCCOCS;
- 2.6. Creșterea ponderii și competențelor Adunării Generale a Judecătorilor;
- 2.7. Reforma Inspecției Judiciare – ca instituție autonomă în cadrul CSM;
- 2.8. Reforma Inspecției Procurorilor – ca instituție autonomă în cadrul CSP;
- 2.9. Creșterea capacității instituționale și competențelor Institutului Național al Justiției;
- 2.10. Asigurarea controlului democratic asupra instituțiilor de forță prin mecanisme parlamentare consolidate;
- 2.11. Ajustarea sistemului de executare a hotărârilor judecătorești;
- 2.12. Reformarea instituțiilor în domeniul insolvenței și falimentului, prin sporirea transparenței, eficienței și protecției intereselor tuturor subiecților vizați;
- 2.13. Creșterea transparenței în administrarea profesiilor juridice, simplificarea procedurii de verificare a legalității actelor și acțiunilor titularilor licențiați și creșterea nivelului lor de responsabilitate;
- 2.14. Crearea unui Fond de Asistență Juridică pentru cetățenii cu venituri mici;
- 2.15. Elaborarea și adoptarea unei legi privind activitatea de lobby, care să reglementeze clar interacțiunea dintre decidenții publici și reprezentanții intereselor private, contribuind la combaterea corupției, asigurarea transparenței și consolidarea responsabilității instituționale.

3. BUNA GUVERNARE ȘI REFORMA INSTITUȚIONALĂ

- 3.1. Autonomie locală veritabilă și nediscriminatorie;
- 3.2. Reforma administrației publice și descentralizarea;
- 3.3. Descentralizare administrativă și financiară;
- 3.4. Reforma structurală a administrației publice;
- 3.5. Comasarea voluntară a localităților;
- 3.6. Organizarea autorităților publice locale în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului;
- 3.7. Reforma consiliilor raionale;
- 3.8. Regionalizare și instituții eficiente;

- 3.9. Echitate, reprezentativitate și integritate;
- 3.10. Drepturi, obligații și protecție pentru APL.

4. SĂNĂTATE PUBLICĂ

- 4.1. Regionalizarea serviciilor de sănătate publică;
- 4.2. Proportionalizarea capacităților sistemului spitalicesc pe teritoriul Republicii Moldova;
- 4.3. Guvernanță corporativă a instituțiilor medico-sanitare publice;
- 4.4. Diminuarea consecințelor pandemice;
- 4.5. Reducerea semnificativă a mortalității cauzate de bolile aparatului circulator (bolile cardio-vasculare în prezent sunt cauză a cca 58% din decese);
- 4.6. Reducerea semnificativă a mortalității cauzate de cancer (în prezent sunt cauză a cca 18% din decese);
- 4.7. Lansarea programelor de sprijin a performanței medicale și de sporire a profesionalismului personalului medical;
- 4.8. Adaptarea metodologiei medicale la standardele medicale europene;
- 4.9. Subvenționarea din contul CNAM a 50% a abonamentelor sportive.

5.SECURITATE INTERNĂ, ORDINE PUBLICĂ ȘI APĂRARE

- 5.1. Securitate internă;
- 5.2. Ordine publică;
- 5.3. Apărare națională;
- 5.4. Soluționarea diferendului transnistrean;
- 5.5. Asigurarea integrității teritoriale;
- 5.6. Cooperare regională în materie de securitate frontalieră.

6. PROTECȚIA MEDIULUI

- 6.1. Program național de îmbunătățire a sanitației – apă potabilă și sisteme moderne de canalizare și epurare în fiecare localitate;
- 6.2. Program național de împădurire, în special în zonele de eroziune și pe terenurile degradate;
- 6.3. Monitorizarea în timp real a calității aerului în toate raioanele și publicarea transparentă a datelor;
- 6.4. Gestionarea deșeurilor și lichidarea gunoiștilor neautorizate – deșeuri sursă de venit și nu poluare;
- 6.5. Program național de promovare a transportului ecologic privat și public;
- 6.6. Implementarea proiectelor de management al deșeurilor (centre regionale de colectare și prelucrare; sistem de sortare și prelucrare a deșeurilor la nivel de APL);
- 6.7. Implementarea mecanismelor europene pentru economia circulară.

7. EDUCAȚIE VOCAȚIONALĂ ȘI MODERNĂ

- 7.1. Reforma curriculei și orientarea educației către competențe utile și cerințele pieței muncii;
- 7.2. Crearea unui sistem național de educație duală în parteneriat cu antreprenorii;
- 7.3. Modernizarea infrastructurii școlare și digitalizarea procesului educațional;

- 7.4. Recalificarea cadrelor didactice și introducerea unui sistem de salarizare motivant;
- 7.5. Subvenționarea transportului și cazării pentru elevii și studenții din familii social vulnerabile;
- 7.6. Elaborarea și adoptarea unei legi privind creditarea bancară obligatorie a studiilor, asigurate de Guvernul Republicii Moldova.

8. CULTURA – FACTOR DE COEZIUNE

- 8.1. Dezvoltarea infrastructurii culturale în localitățile mici și medii;
- 8.2. Sprijinirea industriilor creative și culturale prin granturi publice și investiții;
- 8.3. Promovarea culturii naționale în rândul tinerilor și în diaspora;
- 8.4. Reintegrarea patrimoniului cultural în educația formală și civică;
- 8.5. Modernizarea cadrului legislativ;
- 8.6. Modernizarea infrastructurii din domeniu și vom crea un registru digital al infrastructurii culturale;
- 8.7. Condiții decente de muncă și protecție socială - vom majora treptat salariile din domeniu și vom elabora un Statut al Artistului, conform standardelor UNESCO;
- 8.8. Dezvoltarea industriilor culturale și creative, prin Programul Național „Moldova Creativă” – edificarea unei rețele de hub-uri regionale, sprijin financiar pentru startup-uri, facilități fiscale pentru companiile emergente din sector;
- 8.9. Protecția și valorificarea patrimoniului cultural prin adoptarea Codului Patrimoniului Cultural, programe multianuale de restaurare a monumentelor, cercetarea și transmiterea patrimoniului imaterial

9. PROTECȚIA SOCIALĂ

Reducerea sărăciei:

- 10.1. Reducerea sărăciei absolute cu 15% (de la 33.6% la 18.6%).
- 10.2. Reducerea sărăciei extreme cu 8% (de la 15.4% la 7.4%).

Protecția copilului:

- 10.3. Eradicarea violenței împotriva copilului în familie.
- 10.4. Introducerea răspunderii penale pentru violență împotriva copilului.
- 10.5. Reorganizarea sistemului de stat privind protecția drepturilor copilului.
- 10.6. Dezvoltarea legislației și reglementarea activității de evaluator psihologic.
- 10.7. Combaterea violenței împotriva copilului în instituțiile de învățământ.
- 10.8. Combaterea drastică a violenței sexuale asupra copiilor.
- 10.9. Eliminarea practicilor de instituționalizare a copiilor (case de copii/orfeline).
- 10.10. Dezvoltarea instituției asistenților parentali și adopției.

Protecția persoanelor cu dizabilități

- 10.11. Garantarea implementării cadrului legal privind protecția persoanelor cu dizabilități.
- 10.12. Eliminarea integrală a practicilor de instituționalizare a copiilor cu dizabilități.
- 10.13. Eliminarea practicilor de marginalizare a fetelor și femeilor cu dizabilități.
- 10.14. Soluționarea definitivă a problemei vulnerabilității persoanelor cu dizabilități severe;
- 10.15. Asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități;
- 10.16. Asigurarea condițiilor pentru viață independentă și trai în comunitate.

Protecția persoanelor în etate:

- 10.17. Indexarea pensiilor conform ratei inflației.
- 10.18. Introducerea graduală a sistemului de pensii private.
- 10.19. Ajustarea graduală a pensiilor la nivelul recomandărilor Organizației Internaționale a Muncii de cel puțin 40% din salariul mediu pe economie până în 2029.
- 10.20. Program național de asistență alimentară pentru pensionarii aflați în sărăcie extremă.
- 10.21. Asistență medicală calitativă și cuprinzătoare pentru persoanele în etate.
- 10.22. Mecanisme de susținere a veteranilor de război.

11. SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ

- 11.1. Economie bazată pe cunoaștere și societate informațională;
- 11.2. Acces la Internet ca drept fundamental al fiecărui cetățean;
- 11.3. Implementarea plină a conceptului e-Guvernare - transparentizarea, debirocratizarea, eficiența și inovație în Administrația Publică Centrală și Locală;
- 11.4. Servicii publice electronice, în proporție de 100%;
- 11.5. Administrație publică "fără hârtie";
- 11.6. Eliminarea birocratizării („red-tape”) și costurilor excesive de administrare a afacerilor;
- 11.7. Creșterea competitivității prin digitizarea interacțiunii mediului de afaceri cu statul și integrarea activităților economice în Piața Digitală a Uniunii Europene;
- 11.8. Utilizarea potențialului tehnologiilor mobile, Cloud Computing, Inteligența Artificială, Blockchain, Internetul Obiectelor Inteligente și Robotică;
- 11.9. Securitatea cibernetică – obiectiv național;
- 11.10. Vom promova și dezvolta Industria tehnologiei informației și a comunicațiilor (TIC);
- 11.11. Vom susține industria tehnologiei informației și a comunicațiilor prin mecanisme financiare, fiscale, legislative și vom promova conceptul STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică) în educație;
- 11.12. Implementarea conceptului de e-Democrație.

12. POLITICĂ EXTERNĂ

- 12.1. Acces accelerat și negociere activă pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană;
- 12.2. Asigurarea sprijinului Internațional pentru regiunile vulnerabile și reintegrarea țării;
- 12.3. Consolidarea relațiilor bilaterale cu România, Ucraina;
- 12.4. Consolidarea parteneriatelor de securitate cu UE, NATO și țările democratice;
- 12.5. Consolidarea securității cibernetice și combaterea amenințărilor hibride;
- 12.6. Consolidarea corpului diplomatic profesionist, apolitic și strategic;
- 12.7. Promovarea intereselor diasporei moldovenești în politicile externe;
- 12.8. Atragerea de investiții prin diplomatie economică activă și creare de parteneriate investiționale strategice multinaționale;
- 12.9. Includerea Republicii Moldova pe harta de acțiune a fondurilor investiționale.

I. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

Blocul Împreună va asigura creștere economică din primul an de mandat parlamentar.

Puterea economică a Republicii Moldova este în cetățenii săi, care prin inițiativă antreprenorială pot crea o valoare adăugată statului și societății. **Susținerea și dezvoltarea afacerilor mici și mijlocii este acea direcție strategică, de importanță națională, care va permite Republicii Moldova să-și construiască un model economic sustenabil.**

Într-o economie lipsită de resurse naturale importante, cel mai valoros subiect economic este antreprenorul, care generează valoare adăugată pentru societate prin crearea locurilor de muncă, producere de bunuri, prestare de servicii, consumul și plata impozitelor. În anul 2023, întreprinderile mici și mijlocii reprezentau circa 99,2% din numărul total al întreprinderilor din Republica Moldova, unde activau peste 65% din numărul total de salariați. În 2022, IMM au contribuit cu 55% la formarea Produsului Intern Brut.

Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii prin stimulare fiscală și protejarea acestora de birocrație excesivă și corupție, reprezintă baza programului economic al Blocului electoral „Împreună”.

2.1. VIZIUNE ECONOMICĂ CUPRINZĂTOARE

2.1.1. Un sistem fiscal modern pentru o economie europeană și echitabilă

Blocul Împreună va iniția și promova reforma Codului fiscal, transformându-l într-un instrument simplu, clar și stabil, în acord cu standardele Uniunii Europene. Vom pune capăt instabilității fiscale și modificărilor haotice, care afectează mediul de afaceri și încrederea contribuabililor. Vom elabora un nou Cod fiscal, care va sprijini dezvoltarea economică durabilă, va combate economia tenebră și va reduce birocrația, prin proceduri transparente și accesibile. Vom atrage sprijin financiar și tehnic pentru procesul de armonizare a legislației fiscale cu Acquis-ul comunitar, asigurând în același timp protejarea intereselor naționale. Această reformă va duce la consolidarea finanțelor publice, atragerea investițiilor, creșterea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

2.1.2. Un nou regim fiscal pentru microîntreprinderi

Legea privind întreprinderile mici și mijlocii definește întreprinderile micro, dar nu prevede un regim fiscal favorabil dezvoltării microantreprenoriatului.

Propunem introducerea unui nou regim fiscal și de activitate pentru microîntreprinderi. Prin microîntreprinderi înțelegem întreprinderile individuale și societățile cu răspundere limitate, care au cel mult 25 angajați și realizează o cifră anuală de afaceri de până la 18 milioane de lei.

a. Vom introduce un nou sistem de impozitare a venitului microîntreprinderilor și anume:

- pentru întreprinderile cu cel mult 3 angajați - 2% din cifra anuală de afaceri;
- pentru întreprinderile care au de la 3 la 9 angajați – 1 % din cifra anuală de afaceri;
- pentru întreprinderile care au de la 9 la 25 angajați – 0% din cifra anuală de afaceri.

b. Vom introduce un nou sistem de impozitare a salariilor pentru angajații

microîntreprinderilor:

- impozit unic salarial în valoare de 23%. Impozitul unic salarial va substitui: **a)** impozitul pe venit din salariu; **b)** contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii; **c)** primele de asigurare obligatorie de asistență medicală datorate de angajați; **d)** taxele locale.

c. Vom elimina obligația raportării fiscale, cu excepția raporturilor de muncă (angajare, concediere). Trimestrial SFS va informa microîntreprinderile cu privire la mărimea impozitului ce urmează a fi achitat. Întreprinderile micro vor utiliza echipamentele de casă și control ce transmit informația pe serverul Serviciului Fiscal de Stat, și a unui cont bancar și/sau de plăți pentru încasarea mijloacelor financiare aferente veniturilor din vânzări.

d. Vom elimina evidența contabilă, reieșind din decăderea necesității;

e. Vom elimina raportarea statistică, reieșind din decăderii necesității;

f. Salariații vor deține statutul de persoană asigurată în sistemul medical, urmare achitării impozitului unic;

g. Venitul lunar asigurat al salariaților microîntreprinderilor din care se vor calcula toate prestațiile sociale, se va determina conform următoarei formule: venitul asigurat nu va fi mai mic decât 60% din cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real stabilit de Guvern.

2.1.3. Majorarea plafonului TVA

Vom ridica plafonul de plată a Taxei pentru Valoarea Adăugată (TVA) la **7 milioane de lei**.

Aceast plafon va permite dezvoltarea primară a microîntreprinderilor și va crește numărul antreprenorilor.

2.1.4. Protecție reală pentru microîntreprinderi și eliminarea abuzurilor

Într-un sistem în care 93% dintre controalele fiscale sunt efectuate fără nicio analiză de risc, iar eficiența acestora este de doar 7%, este clar că actualul model de supraveghere consumă resurse publice uriașe cu randament minim și generează presiune inutilă asupra afacerilor mici. Blocul Împreună va introduce o protecție clară pentru microîntreprinderi: toate afacerile nou înregistrate începând cu 1 ianuarie 2021, precum și cele fondate în următorii patru ani de la adoptarea noului regim fiscal, vor fi scutite de control de stat pentru o perioadă de patru ani calendaristici. Astfel, vom încuraja inițiativa economică și vom direcționa resursele de control acolo unde există riscuri reale, nu aleatoriu.

2.1.5. Libertate antreprenorială și eliminarea birocrăției

a) Vom elimina birocrăția prin simplificarea procedurilor și de regularizare a cadrului legal excesiv în domeniul antreprenoriatului;

b) Vom digitaliza procesele de interacțiune a antreprenorilor cu instituțiile statului și invers, indiferent de profilul de competență, inclusiv simplificarea și digitalizarea procedurilor vamale la import/export.

c) Vom elimina controalele fiscale abuzive a IMM-urilor. Vom asigura efectuarea controlului fiscal doar în cazurile depistării unor nereguli de disciplină fiscală cu rea-credință, în rest, contactul fizic între reprezentanții organelor de control fiscal și antreprenor vor fi înlocuite cu sisteme informaționale.

2.1.6. Asigurarea concurenței loiale

Prin fortificarea instituțională a autorității competente în domeniul Concurenței (concurenței, ajutorului de stat și publicității) vom elimina practicile de încheiere a acordurilor anticoncurențiale, abuzurile de poziție dominantă și concurența neloială (din segmentul energetic, de colectare și comercializare de metale, produse agro alimentare și agricole, medicamente, terminalele portuare și alte domenii).

2.1.7. Liberalizarea pieței muncii

Vom debloca piața forței de muncă prin liberalizare, astfel ca cetățenii străini să poată primi dreptul la muncă în Republica Moldova, fără a întâmpina impedimente artificiale, or acest proces este necesar inclusiv pentru integrarea economiei noastre în cea europeană, regională și mondială.

2.1.8. Flexibilizarea muncii și valorificarea economiei ocazionale

Blocul Împreună susține extinderea cadrului legal pentru activitățile desfășurate de zilieri, dincolo de agricultură, către industrii emergente precum industriile creative, curieratul și HoReCa. Această măsură va contribui la formalizarea muncii în sectoare dinamice, va stimula ocuparea temporară a forței de muncă și va reduce munca informală. Prin dezvoltarea unei platforme digitale unificate, integrarea cu sistemele publice (CNAS, CNAM, MPay) și introducerea unor mecanisme clare de protecție socială și fiscală, vom crea un model de muncă flexibilă, adaptat economiei moderne și caracterului tinerilor și ale profesioniștilor independenți. Această abordare va transforma munca ocazională într-o soluție viabilă de incluziune economică și dezvoltare regională.

2.1.9. Politici fezabile de infrastructură și transport

2.1.9.1. Infrastructură

a) Strategie națională și sistem unic de proiecte de infrastructură, naționale și locale, pentru a crea condiții de trai și activitate economică în fiecare localitate - eficient, coerent, echitabil și durabil.

b) Ciclu unic de dezvoltare a proiectelor: **concept** – **adoptare** (studiu de fezabilitate, proiect de execuție) – **finanțare** (instituții financiare internaționale, buget, facilități fiscale, parteneri privați) – **contractare** (strategii și documente de achiziție, evaluare) – **implementare** (program de lucrări, autorizații, alocare terenuri, racordări la utilități, avizuri) – **supraveghere** (fortificarea rolului de beneficiar al statului, supraveghere contractată) – **raportare** (panou informațional, transparență maximă).

c) Vom planifica și asigura integral ciclul de viață al infrastructurii: finanțare capitală – edificare – finanțare curentă – operare – întreținere – reciclare.

d) Dincolo de infrastructura publică, vom stimula edificarea infrastructurii private prin credite fiscale, subvenționare a dobânzilor, coparticipare și cofinanțare, utilizare în comun a patrimoniului public.

e) Alocarea de resurse pentru infrastructură de o manieră suficientă, predictibilă pe termen lung, transparentă. Planificarea strategică pe termen mediu a lucrărilor de reabilitare și întreținere a infrastructurii rutiere, care să stea la baza alocării resurselor;

f) Modelarea strategiilor de achiziții a lucrărilor de infrastructură, care să favorizeze dezvoltarea unor întreprinderi specializate competitive, înzestrate cu baze materiale și personal

calificat.

g) Implementarea practicilor de exploatare și întreținere moderne pentru a maximiza eficiența și durata exploatării, dar și a minimiza costurile de întreținere.

h) Digitalizare extinsă a gestiunii infrastructurii.

2.1.9.2. Transport și logistică:

a) Extinderea pieței de servicii de transport rutier, feroviar, naval și aerian - atât în volum, cât și în cifră de afaceri - prin stimularea pieței interne, lărgirea accesului la piețele externe, liberalizarea acordurilor internaționale de transport. Promovarea reformelor orientate spre piață, prin îmbunătățirea consecventă a competiției, indicatorilor operaționali și atractivității logistice.

b) Susținere fiscală pentru operatorii naționali pentru proiectele de modernizare tehnică și dezvoltare a resurselor umane - restituire accize pentru serviciile exportate, garanții și dobânzi subvenționate pentru reînnoirea flotei, TVA la cota zero pentru transportul rutier și feroviar de călători, prime de asigurare reduse sau subvenționate.

c) Lărgirea contingentului de șoferi, piloți, marinari, tehnicieni, specialiști feroviari prin politici de creditare publică a studenților și simplificarea accesului la profesie.

d) Subvenții (vouchere) de mobilitate pentru consumatorii vulnerabili (pensionari, persoane cu dizabilități, elevi și studenți, alți concetățeni defavorizați).

e) Digitalizare extinsă a accesului la servicii și la afacere, a gestiunii operațiunilor și infrastructurii.

f) Infrastructură adecvată și incluzivă pentru servicii de transport, dezvoltarea gărilor multimodale, reducerea drastică a congestiei în punctele critice.

g) Asigurarea garantată a continuității operaționale a serviciilor feroviare și a resurselor esențiale pentru transportul feroviar – personal certificat, infrastructură magistrală și terminală, material rulant.

h) Încadrarea inteligentă a infrastructurii de transport naționale în lanțurile logistice și coridoarele europene.

2.1.10. INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI TRANSPORT

1. Negocierea și semnarea cu UE a unui acord pe domeniul transporturilor rutiere, care să fie aplicabil până la aderare, prin care să fie liberalizate transporturile rutiere de pasageri, iar operatorii de transport naționali să poată deschide și opera rute internaționale fără necesitatea de paritate.

2. Revizuirea prevederilor Codului transporturilor rutiere, inclusiv a ultimelor modificări, care să asigure la nivel național:

- funcționarea unei rețele de rute ce va conecta fiecare localitate prin intermediul cel puțin a unei curse regulate cu centrul raional sau municipii;

- stabilirea numărului de curse regulate funcționale în baza studiilor fluxului de pasageri, pentru a acoperi necesitățile reale de deplasare a populației concomitent neadmițând poluarea excesivă;

- aprobarea unor reguli de formare a programelor de transport, cu includerea intervalelor minime și altor cerințe care să descurajeze încălcarea regulilor de siguranță rutieră la executarea curselor regulate.

3. Excluderea obligativității dotării unităților de transport de persoane cu numere de înmatriculare cu fon galben.

4. Modificarea legislației privind activitatea de autogară prin care:

- serviciile de autogară vor deveni opționale pentru transportatorii ce operează servicii regulate internaționale;

- transportatorii ce operează serviciile regulate naționale vor putea avea ca punct capăt de rută nu doar autogările, dar și stațiile publice sau alte locații coordonate cu APL;

- vor fi simplificate condițiile de autorizare a activității de autogară.

5. Excluderea sistemului e-GPS din Codul transporturilor rutiere;

6. Modificarea prevederilor referitoare la sistemul e-Bilet:

- crearea posibilității utilizării de către operatorii de transport a aparatelor de casă sau a sistemelor electronice de plată;

- conectarea aparatelor de casă sau a sistemelor electronice de plată doar la sistemul informațional al SFS;

- stabilirea separată și distinctă a răspunderii echipajului sau a operatorului de transport în cazul neînțelegerii biletelor de călătorie;

- stabilirea unor termene eșalonate în dependență de categorii de rute pentru implementarea sistemului.

7. Preluarea de facto a gestionării gărilor care constituie proprietatea statului și excluderea de facto și de jure a gestionării acestora de către grupările care le-au preluat în perioada „statului capturat”.

8. Reorganizarea și modernizare ANTA pentru a exclude fenomenul corupției, prin a transforma ANTA în organ de control specializat care activează doar în baza analizei riscurilor, a Notelor de motivare și pentru exclude orice practică de efectuare a controalelor la întâmplare. Vom transforma ANTA în organ care va apăra domeniul transporturilor rutiere și va combate fenomenul transporturilor ilegale.

9. Localizarea serviciilor on-line de rezervare/vânzare a biletelor de călătorie pe rute regulate și în regim de taximetrie, pentru a asigura ca toate veniturile obținute de către platformele on-line pe teritoriul Republicii Moldova să fie contabilizate și impozitate în Republica Moldova. Vor fi elaborate reguli clare de funcționare a platformelor on-line și instrumente care vor permite blocarea activității platformelor care încalcă legislația națională. Toate aceste instrumente vor veni să completeze și parțial să modifice prevederile actuale ale Codului transporturilor rutiere, care s-au dovedit a fi insuficiente și ineficiente.

10. Modificarea legislației pentru asigurarea transparenței calculelor BNM/CNPF, separat pentru fiecare categorie de vehicule și criterii de risc în temeiul cărora sunt stabilite costurile minime pentru asigurările obligatorii, inclusiv RCA;

11. Implementarea măsurilor de stimulare financiară a domeniului transporturilor rutiere prin:

- restituirea valorii accizelor la serviciile regulate de călători;

- programe de finanțare, reînnoirea și extinderea parcului de autobuze.

12. Negocierea și încheierea unui acord cu UE privind liberalizare a transporturilor de marfă în regim bilateral și de tranzit, care să fie valabil până la aderarea la UE și care va înlocui acordul care expiră la sfârșitul anului 2025.

13. Negocierea cu UE a unui regim unic de acordare și utilizare a autorizațiilor pentru

transportul internațional de mărfuri în regim de țară terță cu majorarea treptată a numărului autorizațiilor anuale și asigurarea că cu cel puțin doi ani până la aderare aceste autorizații vor fi eliminate complet, iar transporturile internaționale de mărfuri vor face parte din piața comună.

14. Implementarea sistemului de autorizații digitale în transportul rutier de persoane și de mărfuri.

15. Interzicerea utilizării numerelor de înmatriculare eliberate de regiunea transnistreană pentru unitățile de transport care activează în transporturile rutiere de mărfuri și persoane autorizate de ANTA.

16. Instituirea obligativității achitării taxelor pentru folosirea drumurilor, a Poliției de asigurare RCA și a raportului de testare eliberate doar de întreprinderile autorizate/licențiate de autoritățile Republicii Moldova.

2.2. ADMINISTRAREA EFICIENTĂ A PROPRIETĂȚII DE STAT

Activele statului sunt gestionate ineficient, majoritatea din ele sunt raportate fără profit pentru că profiturile sunt delapidate, aceste active necesită recalificare și includere în circuitele economice. În acest scop, Agenția Proprietății Publice necesită a fi reorganizată.

Vom reevalua și inspecta toate activele statului aflate peste hotarele RM și vom finaliza procedurile de recunoaștere a acestora.

Vom implementa un program amplu prin care toate activele neutilizate să fie incluse în circuite economice, fie privatizate, fie transmise în locațiune la prețuri de piață.

Vom asigura buna administrare și eficiența companiilor de stat care desfășoară activități cu caracter exclusiv, importante pentru securitatea energetică, alimentară și națională.

2.3. SECTORUL ENERGETIC - TRANSPARENȚĂ ȘI BUNA ADMINISTRARE

Republica Moldova importă toate produsele energetice. Producem local doar 20% din energie, importurile din România și Ucraina au o capacitate limitată, iar liniile electrice traversează malul stâng. În ultimii 4 ani au fost înregistrate anumite progrese, dar suntem în continuare vulnerabili în fața șantajului energetic. Aprovizionarea cu gaze este mult mai sigură, dar netransparentă și cu multe scandaluri. Piața gazelor rămâne în continuare monopolizată, iar consumatorii plătesc pentru greșelile guvernării.

Vom asigura o dezvoltare stabilă a sectorului energetic, bazată pe securitate energetică, eficiență energetică, administrare profesionistă și digitalizare. Republica Moldova trebuie să devină parte din piața energetică europeană, unde consumatorii pot singuri să-și aleagă furnizorii, iar instituțiile de stat stabilesc reguli clare și asigură respectarea lor.

a) Securitate energetică – livrări stabile, prețuri competitive

- Construcția unei centrale electrice noi.

Cea mai mare sursă de generare a energiei (CET-2 din Chișinău, putere de 258 MW) are utilaj din anii 1970, care demult și-a epuizat durata de funcționare și permanent se defectează. Vom construi o nouă centrală electrică după tehnologii moderne și eficiente.

- Construcția liniilor electrice de interconectare cu România și Ucraina, pentru o funcționare stabilă a sistemului electroenergetic și pentru a putea importa/exporta energie în siguranță, ocolind malul stâng.
- Integrarea Republicii Moldova în piața energetică europeană. O piață comună cu

aceleași reguli va spori concurența și va permite consumatorilor să beneficieze de cele mai bune oferte de preț.

- Vom stimula investițiile în surse regenerabile.
- Lansarea programului „Casa Verde” pentru consumatorii casnici cu acordarea unui credit pe termen lung.

Sectorul de regenerabile se dezvoltă haotic. Circa 50% din capacitățile regenerabile sunt în piața liberă, fără nici un sprijin din partea statului. Instalarea necontrolată a surselor regenerabile fără baterii de stocare va conduce la formarea unui exces de energie, cu impact negativ asupra rețelelor electrice. Pe termen scurt, vom institui reguli previzibile pentru toate capacitățile deja instalate (preț fix, procurarea energiei produse). Pe termen mediu vom crea piețele de energie după modelul european și vom institui cerințe pentru stocarea energiei.

- Vom liberaliza piața produselor petroliere.

Nici o țară dezvoltată nu reglementează prețurile la carburanți, asta distruge concurența. Vom reorganiza Consiliul Concurenței, să poată combate abuzurile, după care vom institui concurența pe piața de carburanți.

b) Eficiență energetică – facturi mai mici

- Reducerea consumului și a facturilor la încălzire, servicii de calitate. Încălzirea centralizată din Chișinău și Bălți este învechită: consumatorii nu-și pot regla temperatura în apartamente (unii îngheață, alții stau cu ferestrele deschise), facturile pentru apa caldă sunt mari. Vom implementa distribuția căldurii pe orizontală și izolarea termică a blocurilor: fiecare apartament va avea contor și va putea regla temperatura, iar apa caldă va fi disponibilă în mai puțin de 1 minut. Fiecare bloc locativ va decide când să conecteze sau să deconecteze încălzirea. Aceste măsuri vor reduce consumul de căldură cu 20-30% și vor asigura confortul în apartamente.

- Granturi pentru proiectele de eficiență energetică, asistență în perfectarea documentației.

În Chișinău și Bălți sunt peste 4000 de blocuri conectate la încălzirea centralizată. Din acestea, doar 100 blocuri au fost modernizate și pot regla temperatura în apartamente. Vom oferi granturi pentru proiectele de eficiență energetică în blocurile locative și vom acorda asistență beneficiarilor la perfectarea documentelor. Obiectivul este să modernizăm câte 400 blocuri anual.

c) Administrare profesionistă și digitalizare

- Instituții de reglementare eficiente (fuzionarea ANRE și a Consiliului Concurenței). Republica Moldova trebuie să reducă aparatul birocratic. Vom promova fuzionarea ANRE și a Consiliului Concurenței, conform principiilor similare din Estonia, Olanda și Spania. Această măsură va permite concedierea persoanelor angajate fictiv (membri de partid, rude, cumătri, amante, etc), promovarea specialiștilor și asigurarea salariilor competitive.

- Reguli clare la achiziția gazelor pentru iarnă. Achizițiile de gaze s-au terminat cu scandaluri, demisii și majorări de tarife. Consumatorii nu trebuie să plătească pentru greșelile guvernării. Vom aproba planul de achiziție a gazelor pentru iarnă și vom monitoriza îndeplinirea lui. Vom împuternici Energocom să procure gazele, ca să obținem un preț mai bun pentru consumatori.

- Transparență la aprobarea tarifelor și costurilor de bază. Vom elimina din lege practica

stabilirii tarifelor „în regim de urgență” peste noapte, fără consultare publică. Vom obliga ANRE să publice calculele detaliate și să desfășoare consultări publice.

- Ministerul Energiei va fi fondator la întreprinderile energetice de stat. Societatea așteaptă rezultate de la Ministerul Energiei, care este efectiv „cu mâinile legate”: nu controlează activitatea întreprinderilor de stat din domeniul energetic și nu poate angaja sau demite conducerea acestora. Vom desemna Ministerul Energiei în calitate de fondator al acestor întreprinderi. Vom aproba indicatori de performanță pentru a stimula administrarea eficientă. Vom organiza concursuri oneste la selectarea managementului întreprinderilor, cu desemnarea profesioniștilor în comisiile de concurs.

- Implementarea sistemelor de contorizare inteligentă. Vom promova tranziția la sistemele de contorizare inteligentă. Consumatorul trebuie să fie liber să consume atunci, când tarifele sunt mai mici.

- Platformă online pentru schimbarea furnizorilor. Consumatorii trebuie să aibă dreptul de a alege furnizorii care le oferă cele mai bune prețuri. Vom crea o platformă națională, care va permite schimbarea furnizorului în regim online, în maxim 24 ore.

- Dialog cu mediul de afaceri și societatea civilă. Guvernarea trebuie să creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea sectorului energetic și să monitorizeze respectarea regulilor, inclusiv cazurilor de hărțuire din partea organelor de control. Vom institui un dialog permanent cu mediul de afaceri, întreprinderile de stat și societatea civilă, pe platforma comisiei parlamentare economie, buget și finanțe.

- Majorarea compensațiilor (vouchere energetice), eliminarea facilităților fiscale (TVA energie/gaze).

2.4. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ

2.4.1. AGRICULTURA

Blocul Împreună a identificat numeroase riscuri și probleme în domeniu.

Riscuri curente de sustenabilitate:

- Gospodării în incapacitate financiară, fără acces la inputuri și alte resurse, penurie de resurse umane;

- Acces dificil la piață – este practic imposibil pentru agricultorii mici să ajungă în rețelele mari retail, în ce privește exportul – problemele rezidă în acces și în costul logistic;

Riscuri de sustenabilitate pe termen lung;

- Asigurarea calității produselor – în special în zootehnie;

- Capacitate slabă a instituțiilor responsabile de politici și controlul calității;

- Lipsă de investiții publice centralizate în infrastructură agricolă și dezechilibre distributive – chiar dacă gospodăriile agricole au diverse efecte pozitive economice și sociale, există puține stimulente fiscale la nivel de operatori sau consumatori.

Viziunea Blocului Împreună cu privire la reabilitarea agriculturii:

- Dezvoltarea unei ramuri agricole competitive și sustenabile, prin promovarea consistentă de politici pentru a atingerea obiectivelor-cheie: descurajarea exportului materiei prime, încurajarea și susținerea exportului de produse finite cu valoare adăugată înaltă.

- Promovarea largă pe piața internă a alimentelor autohtone de calitate și accesibile la preț. Procurarea obligatorie de către instituțiile bugetare (spitale, grădinițe, instituțiile de forță, etc, a produselor autohtone.
- Diminuarea esențială a deficitului balanței comerciale prin sporirea consumului autohton și a turismului.
- Promovarea unei culturi a produsului calitativ prin cooperarea inteligentă a organelor de supraveghere și a asociațiilor de producători.
- Crearea unei clase numeroase de întreprinzători micro, mici și mijlocii, care sunt înregistrați și activează în zonele rurale. Majorarea substanțială a locurilor de muncă și îmbunătățirea semnificativă a condițiilor de trai în localitățile rurale.
- Politici publice stabile: accentul în lanțuri valorice integre și în infrastructură critică, astfel ca investiția statului să aducă creștere economică certă.
- Armonizare cu normele comunitare concepută strategic - cu considerare de cost și efect, capacitate de implementare și resurse disponibile, nivel de pregătire a părților implicate.

Riscuri curente de sustenabilitate, or numeroase gospodării sunt în incapacitate financiară, fără acces la inputuri și penurie de resurse umane:

- a) Soluții sistemice privind insolvabilitatea curentă, acces la finanțare bancară, garanții publice;
- b) Crearea unui fond special de salvare a agricultorilor, afectați de secetă în ultimii cinci ani;
- c) Menținerea cel puțin 3 ani a sistemului de licențiere la importul cerealelor și oleaginoaselor ca măsuri importante de protejare a pieței interne.

Acces dificil la piață – este dificil pentru agricultorii mici să ajungă în rețelele de retail, iar în ceea ce privește exportul, problemele rezidă în lipsă de acces, instruire și în costul logistic. În vederea soluționării acestor deficiențe considerăm necesară:

Elaborarea legii suveranității agroalimentare cu indicarea produselor agroalimentare, la care Moldova trebuie să aibă autoaprovizionare la nivelul de 100 %;

Crearea pe lângă Minister a Consiliilor pe produse agroalimentare, indicate în legea suveranității agroalimentare, care urmează să coordoneze planurile de producere, să stabilească prețurile reale de achiziții și să elaboreze măsuri de stimulare financiară pentru producerea acestor produse;

- Demonopolizarea piețelor de comercializare a producției agricole. Eliminarea maximală a intermediarilor în procesul comercializării producției agricole, în special prin stimularea cooperării agricultorilor;
- Reintroducerea normei referitoare la *cota minimală de 50 %* a unor produse agroalimentare pe rafturi;
- Inițierea modificărilor în legislație privind *plafonarea retro-bonusurilor*, care sunt impuse de supermarketuri pentru produsele agroalimentare;
- Lansarea campaniei naționale de promovare a produselor agroalimentare autohtone în societate și la comercianți;
- Lansarea (reabilitarea) rețelei de colectare a produselor de la familiile din mediul rural pentru a elimina intermediarii care parazitează pe munca țăranului.

Riscuri de sustenabilitate pe termen lung

Modificarea Codului Funciar și introducerea un moratoriu de 20 ani cu privire la vânzarea terenurilor agricole cetățenilor străini din momentul aderării la UE.

Asigurarea și simplificarea accesului fermierilor micro, mici și mijlocii la finanțare prin:

1. Majorarea treptată, în special prin atragerea fondurilor europene, a Fondului de Dezvoltare Națională a Agriculturii și Mediului Rural pe parcursul următorilor 3 ani până la minimum 6 mlrd. lei și trecerea parțială la plăți directe decuplate (pentru fiecare hectar de teren agricol prelucrat, ținând cont de prioritățile din legea suveranității agroalimentare;
2. Permisivitatea utilizării subvențiilor în următorii 4 ani exclusiv pentru fermierii micro, mici și mijlocii;
3. Crearea unui Fond special de garantare a creditelor pentru agricultorii micro și mici în valoarea anuală de cel puțin un miliard de lei;
4. Identificarea și atragerea asistenței externe aferente complexului agroindustrial, diversificarea instrumentelor de finanțare existente (credite tehnice preferențiale, leasing, granturi, etc.) și administrarea acestora cu implicare maximă a sectorului asociativ din domeniu, precum și evaluarea continuă a capacităților de absorbție a resurselor financiare oferite de comunitatea internațională a donatorilor;
5. Elaborarea și implementarea conceptului industrializării la scară mică, finanțat parțial din Fondului de Dezvoltare Națională a Agriculturii și Mediului Rural și parțial din diferite fonduri externe, care prevede crearea în zonele rurale a mai multor întreprinderi mici și mijlocii de procesare a producției agricole, preponderent din domeniul cerealelor și oleaginoaselor, în care acționari/asociați vor fi producătorii agricoli;
6. Introducerea în 2026 a impozitului consolidat în agricultură, calculat de la grad-hectar ca proiect-pilot în trei raioane;
7. Introducerea consecventă a cotei unice reduse de TVA pe tot lanțul agroalimentar;
8. Acordarea facilităților fiscale întreprinderilor, care sunt înregistrate în localități rurale și practică activități non-agricole.
9. Desemnarea conducerii Ministerului Agriculturii, Industriei Alimentare și Dezvoltării Rurale responsabilă de consultările cu asociațiile de profil. Numirea tuturor funcționarilor pe criterii de meritocrație și prin concurs public.
10. Soluționarea problemei lipsei de investiții publice centralizate în infrastructură agricolă și dezechilibre distributive;
11. Elaborarea urgentă a strategiei speciale de dezvoltare a sectorului agroalimentar în contextul rezilienței la schimbările climatice pronunțate, protecție a solului și integrării culturilor rezistente;
12. Revitalizarea ramurii zootehnice (producerea cărnii, laptelui, acvacultură) în special a sectorului fermelor mici de familie;
13. Investiții în cercetare și inovare. Finanțarea proiectelor de cercetare în domeniul agriculturii, cu accent pe dezvoltarea de soiuri și hibrizi adaptate la condițiile locale;
14. Elaborarea și aplicarea strategiei noi de administrare a resurselor acvatice destinate irigațiilor terenurilor agricole, care va fi axată pe:
15. Schimbarea cardinală a condițiilor de utilizare a lacurilor în scopul asigurării accesului

- prioritar al agricultorilor la resurse acvatice;
16. Simplificarea maximală a procesului de obținere a autorizațiilor de irigare;
 17. Reabilitarea sistemelor de irigare și drenare la scară mare;
 18. Elaborare urgentă a reglementărilor necesare privind utilizarea fântânilor arteziene în scopul irigației terenurilor agricole;
 19. Alocarea subvențiilor la procurarea sistemelor de irigare la scară mică;
 20. Consolidarea asociațiilor utilizatorilor de apă;
 21. Crearea rețelei de bazine de acumulare cu sistemele de canale între ele.

2.4.2. DEZVOLTAREA RURALĂ

1. Acordarea facilităților fiscale întreprinderilor, care sunt înregistrate în localități rurale și practică activități non-agricole;
2. Fortificarea programului de dezvoltare a turismului agricol;
3. Majorarea semnificativă a proiectelor de finanțare ce țin de crearea și modernizarea infrastructurii rurale, inclusiv aferente businessului agricol;
4. **Depolitizarea programelor de investiții guvernamentale de tipul Satul European;**
5. Aprovizionarea până în 2029 a tuturor satelor cu apă potabilă și canalizare;
6. Restabilirea punctelor medicale în localitățile rurale, reieșind din norma – un punct medical pentru 4-5 sate cu drept de comercializare a medicamentelor esențiale;
7. Asigurarea până în 2029 tuturor instituțiilor publice din cel puțin 70 % din localitățile rurale cu energie electrică verde;
8. Aplicarea masivă a schemelor de parteneriat public-privat pentru soluționarea problemelor sociale ale localităților rurale după exemplu Grupurilor de Acțiuni Locale (GAL-uri);
9. Cu atragerea investițiilor diasporei de construit Centre de odihnă (Case pentru persoane cu vârstă înaintată care vor reveni la baștină).

III. JUSTIȚIE

O justiție integră și eficientă este fundația unei democrații și societăți sănătoase. Eficiența, integritatea și credibilitatea puterii judecătorești depinde de profesionalismul și integritatea angajatului, expertului, ofițerului de urmărire penală, a procurorului și judecătorului.

Justiția servilă politic, expusă presiunilor crimei organizate și actelor de corupție a eșuat sistemic să aplice legea și să protejeze interesul public. Prin inacțiune și/sau prin complicitate a acoperit și/sau contribuit la comiterea marilor infracțiuni, precum uzurparea puterii în stat, persecutări politice, delapidarea rezervelor BNM, laundromatul rusesc, mușamalizarea operațiunilor de contrabandă și altor infracțiuni sistemice.

Deși actuala guvernare a lansat procesul de evaluare externă a integrității etice și financiare a procurorilor și judecătorilor, activitatea Comisiilor de evaluare a fost supusă unor critici importante pentru aplicarea neuniformă a legii și duble standarde.

3.1. Evaluarea integrității etice și financiare a judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală

Blocul Împreună va ajusta cadrul legal relevant pentru a garanta aplicarea uniformă și echidistantă a criteriilor de evaluare etică și financiară, va exclude orice influență politică și va garanta independența Comisiilor. După implementarea acestor măsuri vom asigura

continuitatea procesului de:

- A. Evaluare a integrității etice și financiare a judecătorilor;
- B. Evaluare a integrității etice și financiare a procurorilor, iar
- C. După finalizarea procesului de evaluare a procurorilor vom extinde competența Comisiei de evaluare a procurorilor și vom iniția procedura de evaluare etică și financiară a ofițerilor de urmărire penală antrenați în investigarea infracțiunilor de corupție, combaterea criminalității organizate, infracțiuni de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

Considerăm că aceste categorii de infracțiuni sunt deosebit de periculoase pentru buna dezvoltare economică, politică și socială a Republicii Moldova, iar ofițerii de urmărire penală antrenați în investigarea acestor categorii de infracțiuni, trebuie să corespundă celor mai înalte standarde de integritate etică și financiară, de rând cu procurorii și judecătorii.

3.2. Reforma procuraturilor specializate

Cu mare întârziere actuala guvernare a constatat necesitatea reformării procuraturilor specializate în combaterea corupției, criminalității organizate și investigarea cauzelor speciale. La 20 februarie 2025, în prima lectură a fost adoptată Legea cu privire la Procuratura Anticorupție și Combaterea Crimei Organizate și remisă pentru expertizare Comisiei de la Veneția.

Considerăm comasarea procuraturilor specializate drept o reformă necesară și mult întârziată, care oferă posibilitatea eliminării procurorilor compromiși și ineficienți. Cu toate acestea, comasarea acestor procuraturi nu poate fi făcută în grabă și în scopuri politice.

Deși această reformă are aspecte pozitive, totuși reorganizarea procuraturilor specializate poate fi afectată negativ de urgența cu care este promovată de guvernare.

Aspectul pozitiv al acestei reforme, constă în posibilitatea eliberării tuturor procurorilor din cadrul PA/PCCOCS care nu au făcut față și posibilitatea de a detașa și/sau angaja în cadrul acestei procuraturi a unor procurori competenți, integri și motivați să combată marea corupție și crima organizată.

Cu toate acestea, urgența cu care este promovat acest proiect, precum și neclaritățile legate de un șir de aspecte importante ridică multiple întrebări legate de riscurile implementării acestei reforme. În acest context, Blocul Împreună:

- a. Va stabili criterii clare cu privire la delegarea/angajarea procurorilor în cadrul noii procuraturi în baza performanțelor profesionale, atât a celor delegați temporar, cât și a celor care vor fi delegați/angajați cu statut permanent pe perioada termenului stabilit prin lege;
- b. Verificarea integrității etice și financiare va fi efectuată obligatoriu ulterior angajării;
- c. Vom asigura continuitatea dosarelor aflate în gestiunea PA/PCCOCS, precum și continuitatea dosarelor aflate în instanțele judecătorești la diferite nivele și etape;

3.3. Registrul performanțelor profesionale a procurorilor și ofițerilor de urmărire penală

Crearea Registrului electronic al performanțelor profesionale a procurorilor care va conține informații privind procesele penale în gestiune, dosare penale intentate/încetate; complexitatea dosarelor penale administrate; numărul de cauze expediate în instanță; numărul de cauze penale soldate cu condamnare și achitare.

3.4. Registrul electronic al activității profesionale a judecătorilor

Registrul public al activității profesionale a judecătorilor urmează să fie ținut de către Inspekția Judiciară și să conțină informații cu privire la numărul cauzelor examinate, copia electronică a tuturor hotărârilor, deciziilor, ordonanțelor, încheierilor și/sau sentințelor emise de judecător, statistica cu privire la numărul hotărârilor, deciziilor, ordonanțelor, încheierilor și/sau sentințelor ce au fost casate de către instanțele ierarhic superioare ca fiind ilegale sau trimise la rejudecare, precum și hotărârile și sentințele judecătorești prin care au fost încălcate prevederile Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale ce au servit temei de condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În prezent lipsește un mecanism transparent de contabilizare a parametrilor de performanță profesională. Crearea unui Registru public al performanțelor profesionale va permite crearea unei statistici naționale transparente cu privire la eficiența fiecărui judecător în parte.

3.5. Sporirea capacității instituționale a Institutului Național al Justiției

Un capitol separat în procesul de edificare a unei puteri judecătorești integre și profesioniste îl ocupă pregătirea judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală. În acest sens vom revizui legislația, competențele, capacitatea și baza materială a Institutului Național al Justiției.

O justiție profesionistă și eficientă costă, dar trebuie să ne asigurăm că plătim salarii mari unor oameni integri, cărora nu le este frică să facă față corupției și crimei organizate.

IV. REFORMA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE

4.1. Reforma administrației publice și descentralizarea: puterea aproape de cetățeni

Blocul Împreună promovează o reformă profundă și curajoasă a administrației publice, fundamentată pe principii europene, eficiență instituțională, autonomie locală veritabilă și echitate teritorială. Reforma administrației și descentralizarea nu sunt simple concepte tehnice, ci esența reconstrucției unui stat funcțional, modern și apropiat de cetățeni.

4.2. Autonomie locală veritabilă și nediscriminatorie

Ne angajăm să garantăm autonomia locală reală, exercitată în mod liber, responsabil și nediscriminatoriu. Autoritățile administrației publice locale trebuie să aibă libertatea de a acționa în toate domeniile care nu sunt rezervate expres altor niveluri ale administrației, fără imixtiuni politice sau instituționale. Această autonomie va fi dezvoltată indiferent de apartenența etnică, lingvistică, politică, religioasă sau socială a cetățenilor.

4.3. Descentralizare administrativă și financiară

Ne propunem o descentralizare autentică, însoțită de resurse adecvate:

- a) Direcționarea a 10% din TVA către bugetul primăriei în raza căreia a fost colectată taxa.
- b) Direcționarea a 50% procente din impozitul pe venit al persoanelor juridice către APL de nivelul I.
- c) Colectarea impozitului pe venit al persoanelor fizice la locul de domiciliu.
- d) Creșterea capacităților administrative locale și consolidarea serviciilor publice descentralizate.
- e) Încurajarea bugetării participative și implicarea cetățenilor în planificarea dezvoltării comunităților.

4.4. Debirocratizare pentru o economie vie și un stat eficient

Într-o țară în care doar 470.000 de oameni mai susțin sectorul real al economiei, nu ne mai permitem o administrație publică supradimensionată, birocratică și inefficientă. Astăzi, **sectorul bugetar reprezintă circa 25%** din totalul celor angajați oficial. Blocul Împreună va acționa decisiv pentru debirocratizarea statului: vom elimina structurile administrative inutile care consumă resurse fără impact, vom depolitiza funcția publică și vom construi o administrație bazată pe competență și merit. Vom digitaliza serviciile publice, iar primăriile le vom transforma în centre moderne de deservire și dezvoltare locală, capabile să atragă investiții și să implementeze proiecte. E timpul ca statul să nu mai stea în calea cetățenilor, ci să lucreze eficient pentru ei.

4.5. Comasarea voluntară a localităților

Aproximativ 80% din administrațiile locale sunt neviabile financiar. Blocul Împreună susține amalgamarea voluntară a APL, pentru:

- reducerea cheltuielilor administrative;
- creșterea eficienței serviciilor publice;
- eliberarea de resurse pentru dezvoltare locală și digitalizare.

Comasarea va fi însoțită de asistență tehnică și sprijin financiar din partea statului.

4.6. Reorganizarea profundă a nivelului raional pentru un stat funcțional și sustenabil

Consiliile raionale, în forma actuală, sunt structuri inefficiente, costisitoare și depășite, cu un impact redus asupra dezvoltării locale. Blocul Împreună va iniția o reformă administrativ-teritorială amplă, bazată pe modele testate în Europa Centrală și de Est, care va reduce fragmentarea și va consolida capacitatea de guvernare locală. Vom reduce semnificativ numărul de raioane și le vom redefini rolul: de la simple structuri birocratice la regiuni strategice, cu funcții de coordonare, planificare și atragere a investițiilor. Resursele financiare și administrative vor fi redistribuite către primării, acolo unde nevoile comunităților sunt reale și imediate. Ca rezultat al reformei promovate de Blocul Împreună, reorganizarea raională va reduce costurile operaționale de până la 5–6 ori și va crea un cadru administrativ eficient, care va îmbunătăți semnificativ calitatea serviciilor publice și va stimula dezvoltarea economică regională.

4.7. Regionalizare și instituții eficiente

Milităm pentru regionalizarea funcțională a serviciilor publice, cu scopul reducerii birocrăției și sporirii eficienței:

- introducerea instituțiilor regionale de gestiune pentru educație, sănătate, dezvoltare economică, fonduri europene;
- desființarea sau reorganizarea structurilor raionale care dublează funcții deja acoperite la nivel central sau local;
- descentralizarea deciziei privind alocările bugetare, investițiile publice și dezvoltarea regională.

4.8. Echitate, reprezentativitate și integritate

Un stat echitabil este unul care tratează toate comunitățile în mod egal. Ne angajăm:

- să combatem discriminarea și neglijarea politică a localităților;
- să asigurăm repartizarea echitabilă a fondurilor publice, în baza transparenței, competitivității și capacității administrative;
- să promovăm reprezentativitatea regiunilor în aparatul executiv și legislativ;
- să consolidăm integritatea administrației locale și centrale, prin reguli clare de incompatibilitate, evaluare și sancțiuni.

4.9. Drepturi și protecție pentru APL

- Autoritățile locale vor beneficia de resurse financiare proporționale cu atribuțiile prevăzute de lege.
- APL trebuie să aibă acces garantat la piața națională a capitalurilor, pentru a finanța proiecte strategice.
- Controlul administrativ asupra APL va fi strict legal, proporțional și nu va limita inițiativa locală.
- Susținem dreptul APL de a se adresa instanțelor pentru protejarea autonomiei și competențelor lor legale.
- Încurajăm cooperarea intercomunală și transfrontalieră pentru rezolvarea intereselor comune.

V. SĂNĂTATE PUBLICĂ

Blocul Împreună își propune dezvoltarea sistemului de sănătate astfel încât fiecare cetățean să aibă acces echitabil la serviciile medicale eficiente și de calitate, iar fiecare lucrător în domeniul medical să fie motivat să rămână să activeze acasă. Modernizarea infrastructurii medicale și digitalizarea serviciilor medicale. Asigurarea unui sistem durabil de finanțare a sănătății și desigur asigurarea cu resurse umane a domeniilor ce sunt lipsite de acestea.

Obiectivul strategic global al Blocului Împreună în materie de sănătate este acela de a îmbunătăți sănătatea populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care ar răspunde nevoilor fiecărui cetățean.

5.1. SERVICII MEDICALE APROAPE DE OAMENI, PROBLEME ÎN SISTEMUL SĂNĂTĂȚII, CARE NECESITĂ INTERVENȚII PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG.

- Repartizarea disproporționată a capacităților sistemului spitalicesc pe teritoriul Republicii Moldova.

Potențialul sistemului de sănătate este concentrat într-o proporție de circa 70-80% în municipiul Chișinău (mun. Bălți și mun. Cahul nu dispun de cardiologie intervențională, chirurgie endovasculară, radiologie intervențională, coronarografie și angiografie, angiografia globului ocular, chirurgia camerei posterioare a globului ocular etc.)

Majoritatea spitalelor raionale (din teritoriu) nu dispun de resurse adecvate pentru prestarea serviciilor medicale conforme pe motiv de lipsă a cadrelor medicale calificate, lipsa utilajului medical modern și condiții hoteliere precare.

Drept rezultat, pacienții preferă să evite tratamentul în teritoriu, preferând instituțiile din Chișinău. În consecință serviciile spitalelor raionale nu sunt solicitate la scara estimată inițial.

Serviciile costisitoare și înalt tehnologice fie că nu se prestează la nivel de raion, fie că se prestează într-o cantitate neglijabilă, care nu justifică cheltuielile pentru menținerea acestor servicii, iar lipsa cererii (număr mic de intervenții) duce la pierderea calificării cadrelor.

Din această perspectivă, regionalizarea și integrarea serviciilor de sănătate ar contribui la procesul de organizare a rețelei de servicii de sănătate la nivel regional și local prin descentralizarea anumitor zone geografice, precum și prin organizarea activităților de sănătate din perspectiva beneficiarului pentru realizarea condițiilor mai bune de sănătate, oferind accesibilitate și acoperire deplină pentru populație.

- Reorganizarea spitalelor pe niveluri de competență, care să includă criteriile pentru îngrijirea integrată a pacientului critic și a cazurilor complexe, cu spitale regionale cu nivel înalt de performanță – cu personal, infrastructură și finanțare adecvate, este în întârziere.

Pentru a soluționa această problemă complexă propunem regionalizarea serviciilor costisitoare și înalt calificate prin crearea spitalelor regionale multidisciplinare. Impulsionarea procesului de proiectare avizare și construcție a spitalelor regionale de nivel terțiar din Bălți și Cahul și a încă 4-5 spitale regionale.

Trebuie să se ia în considerare că implementarea regionalizării presupune schimbări în standardele actuale de practică și repartizarea resurselor de sănătate, în special a serviciilor specializate. În prezent, se atestă o reglementare insuficientă a transferului interspitalicesc. De asemenea, se atestă capacități reduse de transportare a pacienților în condiții sigure și în timp optim (ora de aur). Lipsesc posibilități de transportare aeriană a pacienților în funcție de necesitate, ceea ce ar spori timpul până la acordarea asistenței medicale calificate. În acest scop, flexibilitatea în redistribuirea pacienților este necesar a fi îmbunătățită, deoarece transferul pacienților din centre cu volum redus în centre cu volum mare poate, în unele condiții, îmbunătăți rezultatele, dar în altele le poate agrava. Regionalizarea poate influența accesul la îngrijire pentru populația vulnerabilă prin creșterea barierelor din cauza distanțelor dintre servicii. În acest context, organizarea transferului persoanelor care necesită îngrijiri medicale către furnizor va fi crucială.

Ne propunem să extindem serviciile medicale atât în zonele regionale cât și rurale, prin crearea și dotarea centrelor de sănătate rurale. Dezvoltarea, extinderea și implementarea programelor naționale de screening pentru bolile cronice încă din perioada de copilărie, cum ar fi maladiile neurodivergente, boli cardiovasculare, boli imune, cancer, diabet. Crearea centrelor specializate de boli rare și reabilitare.

Necesitatea organizării asistenței medicale comunitare în baza unui model de prestare integrată a serviciilor de asistență medicală, a serviciilor sociale comunitare existente (inclusiv cele educaționale în ceea ce ține de domeniul prevenirii), cu implicarea autorităților publice locale în coordonarea prestării serviciilor este impusă de tranziția demografică caracterizată, în primul rând, de îmbătrânirea populației și de multimorbiditatea în cazul persoanelor vârstnice, proces determinat și de migrația masivă care conduce la faptul că vârstnicii sunt lăsați fără mediul familial, rămânând fără persoanele care în mod firesc preiau rolul de suport și îngrijire de durată atunci când aceștia nu se mai pot îngriji.

În același timp vom pune accent pe sănătatea copiilor prin Crearea centrelor regionale pentru diagnosticarea, susținerea și reabilitarea populației pediatrice cu cerințe educaționale speciale, astfel oferind copiilor acces la servicii și diagnostic precoce. Majoritatea centrelor ce oferă

susținere acestei categorii de copii sunt private și contra cost.

Rețeaua de farmacii comunitare și a filialelor acestora este una extinsă, în special în unitățile teritorial-administrative de nivelul doi, însă acestea lipsesc în sate. Aceasta este o altă problemă majoră cu care se confruntă comunitățile rurale. Vom crea un mecanism de subvenționare pentru a încuraja deschiderea farmaciilor în localitățile rurale, astfel ca fiecare cetățean să aibă acces la medicamente fără a fi nevoit să parcurgă zeci de kilometri.

5.2. EDIFICAREA UNUI SISTEM DE PREVENIRE A BOLILOR APARATULUI CIRCULATOR, A CANCERULUI ȘI A ALTOR MALADII

În Republica Moldova principale cauze de deces al populației sunt bolile aparatului circulator, tumorile maligne, bolile aparatului digestiv și ale celui respirator. Astfel, în anul 2021, 53,2% din decese au fost cauzate de bolile aparatului circulator, 12,6% din decese au fost cauzate de tumorile maligne, 6,3% de bolile aparatului digestiv, 4,4% de bolile aparatului respirator (19,3% din decese din alte cauze, preponderent de COVID-19) și 4,2% de accidente, intoxicații și traume.

Depistarea precoce și tratamentul timpuriu al acestor categorii majore de boli ne va ajuta să reducem semnificativ numărul deceselor, să creștem capacitatea de muncă și calitatea vieții cetățenilor noștri.

Pentru a reduce semnificativ incidența acestor categorii de boli este necesară schimbarea nu doar a abordării practice, dar și a sistemului de sănătate publică. Reducerea semnificativă a mortalității cauzate de bolile aparatului circulator și reducerea semnificativă a mortalității cauzate de cancer va deveni posibilă doar în urma implementării unui sistem de monitorizare și depistare timpurie a bolilor cardiovasculare, a cancerului dar și a altor maladii.

5.3. DIGITALIZAREA ȘI OPERAȚIONALIZAREA SISTEMULUI MEDICAL

Fragmentarea sistemului informațional în domeniul sănătății este o barieră în elaborarea politicilor informate de evidențe, împiedică monitorizarea și evaluarea politicilor și, prin urmare, crearea unui sistem transparent. Capacitățile modeste de analiză și sinteză a informației privind sănătatea sunt o barieră în utilizarea efectivă a volumului vast de informații și date disponibile. Aceasta limitează capacitatea de generare a informațiilor privind cauzalitatea și monitorizarea impactului intervențiilor de politici.

- Vom crea un sistem digital național, unde fiecare medic și pacient să aibă acces. Introducerea e-reteta în toate instituțiile medicale din țară, iar pentru implementare să asigurăm dezvoltare continuă a specialiștilor medicale în competente digitale.

- Vom implementa monitorizarea electronică a achizițiilor publice pentru medicamente și echipamente, ceea ce va facilita combaterea corupției și îmbunătățirea transparenței în achiziții publice.

- Vom ajusta legea cu privire la achiziții publice astfel ca să asigurăm accesul neîntârziat la preparate esențiale și calitative de tratament urgent, în special pacienților cu boli oncologice. Nu mai putem tolera licitații care se soldează cu mari întârzieri sau irosirea banului public pe preparate și dispozitive medicale necalitative.

5.4. UN SISTEM DE ASIGURARE EFICIENT ȘI CORECT

- Vom reorganiza inteligent CNAM, ținând cont și de recomandările colectivelor din

instituțiile de sănătate, pentru a asigura gestionarea eficientă, corectă și transparentă a bugetului CNAM.

- Vom asigura transparență în distribuirea și utilizarea mijloacelor fondurilor asigurărilor obligatorii de asistență medicală.
- Vom revedea legea AOAM astfel ca ea să fie echitabilă. Pensionarilor care sunt nevoiți să mai lucreze pentru a supraviețui, nu le va mai fi oprită din salariu prima pentru asigurare obligatorie de asistență medicală - 9%, or ei sunt deja asigurați de stat.

5.5. ÎNCURAJAREA SPECIALIȘTILOR SĂ RĂMÂNĂ ÎN SISTEM

În ultimii ani sistemul de sănătate pierde mulți specialiști tineri, aproximativ 40% din absolvenții USMF aleg să facă rezidențiat în alte state.

Insuficiența lucrătorilor medicali duce la distribuția geografică neuniformă a acestora. Această insuficiență este generată în mare parte de fenomenul migrației personalului medical. La rândul său, acest fenomen este cauzat în mare parte de nivelul salariilor lucrătorilor medicali, care este unul neadecvat pregătirii îndelungate și extrem de costisitoare pe care aceștia o fac.

Pentru asigurarea cu resurse umane, ne propunem:

- să oferim stimulente salariale și locative specialiștilor ce aleg să activeze în zonele rurale, sau urbe mici.
- Dezvoltarea infrastructurii pentru un trai decent tinerilor familii de specialiști.
- Programe de formare continuă acasă cât și peste hotarele țării, oferind astfel schimb de experiență cu alte state înalt dezvoltate.
- Atragerea conaționalilor noștri să se întoarcă din diasporă, să lucreze acasă, prin majorarea salariilor, astfel creând o concurență loială cu statele vecine.
- Realizarea programelor de susținere a specialiștilor în domeniul medical.
- Realizarea programelor naționale ce permit calificarea multidisciplinară.

5.6. GUVERNANȚĂ CORPORATIVĂ A INSTITUȚIILOR MEDICO-SANITARE PUBLICE

Managerii instituțiilor medico-sanitare publice dispun de o autonomie decizională extinsă, inclusiv în gestionarea banilor publici (un singur om, în limita abilităților sale manageriale, gestionează 300-600 mln lei anual). Autonomia decizională a directorului instituției medicale asigură un management dinamic, dar nu obligatoriu eficient.

Efecte nedorite ale acestui model de guvernare sunt dezafectarea banilor publici din lipsa abilităților manageriale, corupția și influența politicului asupra managerului (gestionarului nemijlocit a banilor publici).

În vederea soluționării acestei probleme complexe vom insista pe schimbarea modului de guvernare a instituțiilor medicale de la model unipersonal la un model de guvernare corporativă și colegială a instituțiilor medico-sanitare publice.

Sistemul sănătății publice, în special componenta spitalicească necesită un șir de schimbări nu doar pentru a face față unor eventuale pandemii, dar și pentru a ridica la un nou nivel serviciile prestate cetățenilor și noi ne asumăm aceste obiective în mod conștient și responsabil.

Pentru a obține o acoperire universală de sănătate, Republica Moldova are nevoie de un sistem de finanțare care să permită populației să utilizeze tot spectrul de servicii de sănătate – protecție, promovare, prevenire, tratament și reabilitare, inclusiv prin atragerea investițiilor

businessului autohton, diasporei, construcția și lansarea stațiunilor balneare pe baza izvoarelor existente și nevalorificate.

VI. SECURITATE NAȚIONALĂ, ORDINE PUBLICĂ ȘI APĂRARE

6.1. SECURITATE NAȚIONALĂ

Securitatea națională a Republicii Moldova este un domeniu esențial pentru stabilitatea statului, protejarea suveranității și asigurarea unui climat sigur pentru cetățeni. În contextul geopolitic actual marcat de instabilitate regională, conflicte hibride și presiuni externe, cadrul legislativ și capacitatea instituțională a Republicii Moldova trebuie adaptată permanent pentru a răspunde noilor riscuri.

6.1.1. Provocări majore ale legislației privind securitatea națională

Cadrul juridic existent este învechit în anumite segmente și nu acoperă pe deplin noile amenințări (ex. războiul informațional, atacuri cibernetice).

- Legea securității naționale din 1995, deși revizuită, nu reflectă pe deplin complexitatea actuală a amenințărilor.
- Interferențe externe și amenințări hibride
- Influența geopolitică a altor state, în special prin propagandă, finanțare a partidelor politice sau destabilizare economică.
- Lipsa unor reglementări clare privind combaterea dezinformării și a propagandei ostile.
- Probleme de cooperare între Serviciul de Informații și Securitate (SIS), Ministerul Apărării, MAI și alte structuri:
 - Lipsa unor mecanisme eficiente de schimb de date și analiză integrată a riscurilor;
 - Infrastructură cibernetică vulnerabilă;
 - Lipsa unei legi consolidate privind securitatea cibernetică;
 - Capacitate redusă de răspuns la atacuri cibernetice de amploare.

6.1.2. Propuneri de îmbunătățire a legislației:

- Actualizarea cadrului legal principal;
- Adoptarea unei noi legi a securității naționale, adaptată la realitățile moderne;
- Integrarea conceptului de „securitate umană” și „reziliență socială”;
- Consolidarea legislației în domeniul securității cibernetice;
- Adoptarea unei legi dedicate privind protecția infrastructurilor critice și a spațiului cibernetic;
- Crearea unui centru național de răspuns la incidente cibernetice (CERT);
- Reglementarea războiului informațional și combaterii dezinformării;
- Adoptarea de măsuri legislative împotriva propagandei străine ostile;
- Susținerea educației media și alfabetizării digitale;
- Îmbunătățirea cooperării interinstituționale;
- Stabilirea unor protocoale clare de cooperare și schimb de informații;
- Asigurarea supravegherii parlamentare eficiente asupra activității SIS și altor instituții de securitate;
- Promovarea transparenței și a respectării drepturilor fundamentale ale omului în toate

măsurile de securitate.

6.2. ORDINE PUBLICĂ

La nivel național, un impact major asupra climatului de ordine și securitate publică, dar și asupra percepției populației în ceea ce privește sentimentul de siguranță publică, îl au multitudinea formelor de manifestare a infracționalității pe teritoriul național. Aceste fenomene necesită o monitorizare mai atentă din partea autorităților și un răspuns ferm, atât din punct de vedere preventiv, cât și în ceea ce privește descurajarea și combaterea acestora.

6.2.1. Poliția locală

Deși în prezent, în Republica Moldova, există peste 860 de Consilii de Siguranță Comunitară, acestea, din păcate, funcționează doar ca platforme de dialog între administrația publică locală și anumiți cetățeni. Ele nu au capacitatea de a soluționa în mod direct, eficient și concret problemele care afectează viața locuitorilor, în special în ceea ce privește prevenirea, documentarea și intervenția operativă, precum și asigurarea ordinii și liniștii publice în condiții corespunzătoare.

Așa-numita „activitate polițienească comunitară” rămâne, în esență, un termen declarativ, care nu reflectă o structură comunitară reală, activă și de interes local. Mai mult, rolul ofițerilor de sector este diminuat semnificativ, iar în multe cazuri aceștia nu colaborează eficient cu autoritățile administrației publice locale.

Activitatea polițienească locală reprezintă un parteneriat, în primul rând, cu cetățenii, pentru identificarea și soluționarea problemelor pe un anumit teritoriu, un răspuns la nevoile și cerințele comunității. Poliția nu poate soluționa orice problemă în mod independent, în special cele care vizează securitatea/siguranța publică. În acest sens, implicarea populației va avea ca efect identificarea și dezvoltarea soluțiilor pentru problemele cu care se confruntă. Colaborarea și coordonarea activităților preventive cu alți parteneri, analizarea problemelor și găsirea soluțiilor pentru aceste probleme reprezintă în fapt esența activității polițienești locale.

În acest context, Blocul Împreună propune înființarea poliției locale în Republica Moldova. Această structură ar avea atribuții în următoarele domenii:

- asigurarea ordinii și liniștii publice;
- siguranța circulației pe drumurile publice;
- disciplina în construcții și afișajul stradal;
- protecția mediului;
- supravegherea activității comerciale;
- apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei;
- protejarea proprietății private și publice;
- prevenirea și descoperirea infracțiunilor la nivelul comunității locale.

Poliția locală va fi organizată și va funcționa în baza unei hotărâri adoptate de autoritatea deliberativă a administrației publice locale, fie ca un compartiment funcțional în cadrul aparatului de specialitate al primarului/primarului general, fie ca instituție publică de interes local, cu personalitate juridică.

6.2.2. Direcția pentru Siguranța Școlară

Consolidarea climatului de siguranță în mediul școlar trebuie să devină o prioritate națională. În acest sens, Blocul Împreună propune crearea, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, a unei subdiviziuni specializate – Direcția pentru Siguranța Școlară (Profilaxie).

Această structură va avea rolul de a organiza, coordona și monitoriza, la nivel național, regional și local, acțiuni proprii sau în colaborare cu alte structuri ale poliției, în vederea prevenirii și combaterii încălcărilor legii în incinta și în zona adiacentă unităților de învățământ. Scopul este creșterea gradului de siguranță pentru elevi și cadrele didactice.

Școala este parte integrantă a comunității și reflectă dinamica socială, iar provocările cu care se confruntă, în calitate de instituție și mediu de formare, privesc întreaga societate.

Totodată, observăm o creștere alarmantă a cazurilor de trafic, vânzare și consum de droguri, substanțe stupefiante și psihotrope pe teritoriul Republicii Moldova. Aceste fenomene reprezintă un pericol real pentru securitatea națională.

În afară de structurile specializate din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, nu se remarcă implicarea altor instituții de forță în combaterea acestui flagel. În mod special, nu se întreprind măsuri eficiente la punctele de control migrațional din zona transnistreană. Nu se efectuează testări selective ale persoanelor care traversează aceste puncte, iar potențialul Direcției Chinologice a Inspectoratului General al Poliției este subutilizat.

De asemenea, este necesară dotarea Centrului Tehnico-Criminalistic și de Expertize Judiciare din cadrul IGP cu un sediu suplimentar, precum și cu echipamente și tehnologie modernă, pentru a susține activitatea de expertiză în domeniul drogurilor și precursorilor acestora, dar și pentru alte investigații judiciare și criminalistice.

Blocul Împreună propune:

- Dotarea Centrului Tehnico-Criminalistic și de Expertize Judiciare din cadrul IGP cu un sediu suplimentar, precum și cu echipamente și tehnologie modernă, pentru a susține activitatea de expertiză în domeniul drogurilor și precursorilor acestora, dar și pentru alte investigații judiciare și criminalistice;
- Crearea unor parteneriate instituționale durabile Acorduri de colaborare între instituțiile de învățământ și structurile de poliție (ex. protocoale privind patrularea, sesizarea cazurilor, intervenția rapidă). Implicarea autorităților locale în susținerea acestor parteneriate;

Prezență activă a poliției locale, patrule regulate în zonele adiacente școlilor, mai ales la orele de intrare și ieșire. Polițiști de proximitate desemnați pentru fiecare școală, care cunosc elevii și personalul.

Campanii de prevenire și educație antidrog. Lecții interactive în școli susținute de polițiști, psihologi și ONG-uri specializate. Distribuirea de materiale informative (pliante, afișe, video-uri) relevante pentru vârsta elevilor.

- Monitorizarea zonelor de risc. Utilizarea camerelor de supraveghere în jurul școlilor. Colaborarea cu părinții și comunitatea pentru a identifica zonele unde se consumă sau se vând substanțe interzise;
- Sisteme anonime de raportare. Elevii și cadrele didactice pot raporta anonim cazuri de

consum, distribuție sau influențe nocive. Cutii de sugestii, linii telefonice sau aplicații mobile dedicate;

- Activități extracurriculare alternative. Dezvoltarea de cluburi, sporturi, voluntariat, artă, care să ofere tinerilor alternative pozitive. Implicarea poliției în astfel de inițiative (ex. „Polițistul – prietenul copiilor”);
- Intervenție timpurie și sprijin psihologic. Identificarea precoce a elevilor vulnerabili prin colaborarea între diriginți, consilieri școlari și poliție. Direcționarea lor către centre de consiliere sau programe de reabilitare, nu doar sancționare.

6.3. Riscuri perioada post-conflict armat

După încheierea unui conflict armat de amploarea celui din Ucraina, Republica Moldova se poate confrunta cu mai multe riscuri legate de traficul de arme. Iată câteva aspecte esențiale privind potențialul pericol pentru cetățenii moldoveni:

- Creșterea disponibilității armelor ilegale. Regiuni instabile sau slab controlate (cum ar fi zonele separatiste) pot deveni surse majore de arme pentru rețelele de crimă organizată;
- Implicarea rețelor de crimă organizată. Grupările infracționale pot exploata haosul post-conflict pentru a trafica arme peste graniță.;
- Pericol pentru siguranța internă. Armele traficate pot ajunge în mâinile criminalilor și a persoanelor predispuse la comiterea crimelor cu aplicarea armelor, ceea ce duce la creșterea violenței, jafurilor armate și amenință stabilitatea ordinii publice. Există și riscul ca aceste arme să fie folosite în scopuri teroriste sau de extremiști;
- Corupție și vulnerabilități instituționale. Structurile de securitate și de frontieră pot fi corupte, ceea ce face dificilă oprirea traficului ilegal.;
- Riscuri regionale și internaționale. Traficul de arme prin Moldova nu afectează doar țara, ci poate contribui la instabilitate în întreaga regiune, afectând relațiile cu țările din regiune.

Soluții :

- Consolidarea controlului la frontieră prin tehnologii moderne și formarea personalului;
- Cooperare internațională cu organisme ca Europol, OSCE, INTERPOL;
- Înăsprirea sancțiunilor și pedepsirea severă a traficantilor de arme;
- Campanii de conștientizare pentru cetățeni privind riscurile și raportarea activităților suspecte.
- Întărirea capacităților de securitate cibernetică, prin creșterea rezilienței sistemelor informatice și de comunicații proprii și eficientizarea capacității de detecție și investigare rapidă a atacurilor cibernetice.

6.4. Spălarea banilor. Adaptarea legislației naționale la standardele internaționale

- Revizuirea reglementărilor pentru criptomonedă și tehnologii financiare inovative: Având în vedere că criptomonedele și tehnologiile financiare (FinTech) sunt folosite tot mai des pentru spălarea banilor, legislația trebuie să includă reglementări clare privind platformele de schimb de criptomonedă și portofelele digitale. Aceste platforme ar trebui să fie obligate să aplice proceduri KYC (Know Your Customer) și AML (Anti-Money Laundering).
- Crearea unui sistem de raportare a tranzacțiilor suspecte: Legea ar putea introduce obligația ca băncile, instituțiile financiare și platformele de criptomonedă să raporteze

tranzacțiile suspecte într-un sistem centralizat, gestionat de o autoritate de reglementare dedicată.

- Îmbunătățirea colaborării interinstituționale: Autoritățile de reglementare financiară, poliția și procuratura trebuie să colaboreze mai eficient pentru a detecta și urmări infracțiunile de spălare a banilor. De asemenea, ar putea fi înființată o agenție națională independentă pentru prevenirea și combaterea spălării banilor, care să coordoneze toate activitățile din acest domeniu.

6.5. Atacurile cibernetice: Crearea unui cadru de reglementare complet și eficient

- Revizuirea și extinderea legii privind criminalitatea cibernetică: Este necesar să se definească mai clar infracțiunile cibernetice, incluzând atacurile de tip ransomware, hacking-ul, phishing-ul avansat și distribuirea de malware. Aceste infracțiuni ar trebui să fie reglementate separat în cadrul legislației penale.
- Reglementarea infrastructurilor critice și a datelor personale: Ar trebui să existe reglementări clare privind protecția infrastructurilor critice (ex: rețelele de electricitate, transporturi, spitale) și protecția datelor personale. Aceste reglementări ar trebui să impună măsuri stricte de securitate cibernetică pentru instituțiile publice și private.
- Colaborarea internațională în domeniul criminalității cibernetice: Având în vedere natura transnațională a atacurilor cibernetice, Republica Moldova trebuie să colaboreze mai activ cu organizații internaționale de aplicare a legii, cum ar fi Europol, Interpol, și agențiile de securitate cibernetică ale Uniunii Europene.
- Educarea și conștientizarea publicului: Legislația ar putea include măsuri pentru educația cibernetică a cetățenilor și companiilor, astfel încât aceștia să poată preveni atacurile de phishing și alte fraude online..

Escrocheriile online electronice: Protecția consumatorilor și măsuri pentru combaterea fraudelor digitale

- Regulamente mai stricte pentru platformele online: Legislația ar putea impune platformelor de comerț electronic și rețelelor sociale obligația de a verifica identitatea vânzătorilor și de a implementa măsuri de protecție împotriva fraudelor. De asemenea, aceste platforme ar trebui să fie responsabile pentru monitorizarea activităților de vânzare și să implementeze mecanisme de raportare rapidă a fraudelor.
- Protecția datelor personale în comerțul online: Ar trebui să se introducă reglementări suplimentare privind protecția datelor personale ale consumatorilor, astfel încât escrocheriile care vizează furtul de identitate să fie prevenite prin protecția adecvată a datelor.
- Reglementarea metodelor de plată online: Autoritățile ar trebui să reglementeze mai strict metodele de plată utilizate pe internet (ex: carduri bancare, portofele electronice, criptomonede), pentru a preveni fraudarea și escrocheriile online. Acest lucru ar putea include reglementări pentru autentificarea în două etape (2FA) și măsuri de securitate a tranzacțiilor online.
- Campanii educaționale pentru cetățeni: Legislația ar putea include obligații pentru autoritățile publice de a desfășura campanii de educare a cetățenilor privind riscurile și modalitățile de a preveni escrocheriile online, cum ar fi phishing-ul sau fraudele cu cardurile bancare.

Criptomonedele și active digitale: Reglementarea comprehensivă a pieței

- Adoptarea unui cadru legislativ pentru criptomonedele: Legislația ar trebui să reglementeze clar activitățile care implică criptomonedele, inclusiv schimburile de criptomonedele, portofelele electronice și ICO-urile (ofertelor inițiale de criptomonedele). Aceste activități ar trebui să fie supuse cerințelor KYC și AML pentru a preveni spălarea banilor și finanțarea terorismului.
- Impozitarea activităților legate de criptomonedele: Ar trebui introdus un cadru fiscal pentru criptomonedele, astfel încât să se impună taxe și impozite asupra tranzacțiilor și veniturilor obținute din criptomonedele.
- Colaborarea internațională în reglementarea criptomonedelor: Republica Moldova ar trebui să colaboreze cu organisme internaționale, cum ar fi GAFI (FATF) și alte autorități financiare internaționale.

6.3. APĂRAREA NAȚIONALĂ

În contextul noilor realități geopolitice, Republica Moldova se confruntă cu necesitatea consolidării securității sale naționale, inclusiv și a securității militare. În acest context, este necesar de atras o atenție deosebită nu doar Armatei Naționale, care este pilonul de bază a sistemului național de apărare, dar și altor componente a Forțelor Armate, pregătirii cetățenilor și teritoriului pentru apărare și a sistemului național de mobilizare.

1. Subfinanțarea apărării naționale:

- Bugetul apărării (sub 1% din PIB), este mult sub media europeană și nu permite dezvoltarea capacităților militare contemporane în corespundere cu riscurile și amenințările actuale la adresa securității militare a statului;
- Lipsa investițiilor adecvate duce la degradarea totală a infrastructurii militare, echipamente și tehnică militară depășite și condiții precare pentru personal;
- Modernizarea capacităților militare de apărare a Republicii Moldova este foarte lentă și depinde în mare măsură de sprijinul extern.

2. Capacitate redusă de apărare:

- Republica Moldova, fiind stat neutru, nu face parte din alianțe militare, ceea ce limitează capacitatea de apărare;
- Forțele armate sunt reduse numeric și slab echipate pentru a face față unui conflict convențional sau asimetric;
- Lipsesc capacități moderne de apărare aeriană, cibernetică și antiteroristă;
- Sistemul național de pregătire a cetățenilor pentru apărare și sistemul de mobilizare sunt ineficiente;
- Lipsesc o formă eficientă de pregătire și instruire a rezervei militare.

3. Provocările legate de regiunea transnistrenă

- Prezența trupelor ruse și a regimului separatist în Transnistria este o amenințare permanentă;
- Lipsa controlului autorităților constituționale asupra regiunii afectează coeziunea teritorială și securitatea națională;
- Risc de destabilizare în contextul regional (războiul din Ucraina, presiuni hibride din partea Rusiei).

4. Resurse umane și motivație scăzută:

- Migrația personalului militar bine pregătit din cauza salariilor mici și lipsei de perspective profesionale;
- Dificultăți în recrutare, în special în rândul tinerilor, din cauza percepției negative asupra carierei militare;
- Lipsa unor programe eficiente de retenție și formare continuă.

5. Vulnerabilități cibernetice și hibride

- Moldova nu dispune de o doctrină clară privind apărarea cibernetică;
- Infrastructura critică este vulnerabilă la atacuri informatice și campanii de dezinformare;
- Războiul hibrid (informațional, economic, politic) este subestimat și insuficient contracarat.

6. Dependența de asistența internațională:

- Reformele militare sunt susținute în mare parte prin proiecte NATO, UE și parteneriate bilaterale;
- Lipsa unei viziuni interne coerente reduce eficiența utilizării ajutorului extern;
- Necesitatea profesionalizării Forțelor Armate este blocată de lipsa resurselor interne.

7. Capacitate redusă de răspuns la situații de urgență:

- Forțele armate nu sunt suficient pregătite pentru a sprijini autoritățile civile în cazuri de dezastre naturale, pandemii sau incidente tehnologice;
- Colaborarea interinstituțională (cu MAI, SIS, SMURD etc.) este fragmentată și birocratică.

Pentru sporirea capacităților naționale de apărare este necesar:

- a) Elaborarea și implementarea unei reforme complexe a sistemului național de apărare, inclusiv a sistemului național de pregătire a cetățenilor pentru apărare, a sistemului de mobilizare și de pregătire a rezervei militare;
- b) Desfășurarea unei ample Analize Strategice a apărării naționale, care să stea la baza proceselor de reformare și dotare a sistemului național de apărare;
- c) Creșterea bugetului de apărare către 2030 până la 2,5% din PIB (În Concepția Reformei FA din 2002 era preconizată creșterea bugetului pentru apărare până la 2,5% din PIB către 2014);
- d) Adaptarea doctrinei militare la noile riscuri și amenințări și la cerințele tehnologice actuale;
- e) Consolidarea parteneriatelor internaționale strategice.

6.4. REZOLVAREA DIFERENDULUI TRANSNISTREAN

1. Integrarea economică și infrastructurală graduală:
 - Crearea de programe economice comune, facilități fiscale și investiții în proiecte regionale care implică ambele maluri ale Nistrului;
 - Conectarea infrastructurii (drumuri, căi ferate, rețele electrice, digitale) pentru a reduce dependența regiunii de Federația Rusă;
2. Reconcilierea socială și consolidarea identității comune:
 - Promovarea schimburilor educaționale, culturale și media pentru apropierea comunităților de pe ambele maluri;

- Încurajarea liberei circulații a persoanelor, bunurilor și serviciilor în condiții legale.
3. Presiune și sprijin internațional:
- Implicarea mai activă a UE și SUA în procesul de reglementare, inclusiv prin condiționarea cooperării economice a Rusiei de progrese concrete în dosarul transnistrean;
 - Integrarea progresivă a Moldovei în UE, care va oferi un cadru stabil pentru soluționarea conflictului.

VII. PROTECȚIA MEDIULUI

Republica Moldova trece printr-o criză gravă de mediu în care ne-au adus indiferența politicianilor, dar și cetățenii inconștienți. Criza de mediu în care ne aflăm nu poate fi remediată fără o abordare vizionară și sistemică.

Blocul Împreună își asumă elaborarea programelor naționale de protecție a mediului, care vor avea drept scop redresarea problemelor, care au fost ignorate pe parcursul deceniilor și care au transformat Republica Moldova într-un stat în pragul unei crize ecologice naționale. Astfel, lipsa sanitației și managementului deșeurilor, despădurirea intensivă, ilegală și necontrolată, calitatea proastă a aerului, poluarea continuă a apelor freatice și poluarea aerului - afectează zilnic viața și sănătatea cetățenilor noștri.

Includerea Republicii Moldova în sistemul de securitate ecologică a Uniunii Europene. Implementarea conceptului de Economie Verde în programul de guvernare. Includerea obligatorie în programele de educație și studii de la grădiniță la facultate “Educația ecologică”

- 1. Îmbunătățirea sanitației**, prin programe naționale de dezvoltare a infrastructurii de aprovizionare cu apă și sisteme moderne de canalizare conforme standardelor UE. În acest scop construcția și/sau reabilitarea stațiilor de epurare în orașele și comunele noastre reprezintă o prioritate națională, or anume orașele poluează majoritar râurile și apele subterane ale Republicii Moldova.
- 2. Interzicerea importului pesticidelor și fertilizanților neînregistrați în UE ca surse grave de poluare a mediului.**
- 3. Problema deșeurilor și gunoiștilor neautorizate** - până în anul 2029 ne asumăm crearea unei infrastructuri fiabile și viabile de gestionare a deșeurilor în toată țara prin dezvoltarea serviciilor regionale de colectare, sortare și prelucrare a deșeurilor în vederea reciclării acestora. La fel, vom ține ținta producerea energiei din deșeuri prin utilizarea tehnologiilor avansate. Așa vom putea gradual reduce numărul gunoiștilor neautorizate și vom asigura prelucrarea continuă a deșeurilor, cu impact scăzut față de mediu și la costuri rezonabile.
- 4. Program național de împădurire** – ne asumăm oprirea imediată a tăierilor ilegale/excesive și implementarea unui program național de împădurire cu aplicarea tehnologiilor reieșind din condițiile schimbărilor climatice, inclusiv refacerea fâșiilor forestiere ca element important în păstrarea fertilității terenurilor agricole și transformarea lor în coridoare ale vieții sălbatice și a biodiversității conform prevederilor legislației RM. În acest sens vom identifica mijloace financiare interne și vom apela la fonduri internaționale, bani care sunt

disponibili, dar nu sunt accesați din cauza managementului prost.

Crearea și finanțarea altor Parcuri Naționale și Zone Protejate cu dezvoltarea turismului ECO ce va permite deschiderea noilor locuri de muncă.

Ne asumăm eradicarea corupției în domeniu managementului fondului forestier, oprirea tăierilor ilicite/excesive și implementarea programelor cuprinzătoare de stat de reîmpădurire rapidă a țării noastre.

Mai mult, vom susține și promova cultivarea plantelor energetice ca sursă alternativă pentru încălzire.

5. Program național de promovare a transportului ecologic - dezvoltarea transportului alternativ în orașele mari este necesară pentru a remedia poluarea aerului și în acest sens este necesară dezvoltarea infrastructurii durabile și accesibile inclusiv pentru transportul alternativ. La fel, ne propunem să promovăm politici de încurajare și facilitare a transportului ecologic, atât de uz personal, cât și cel public.

VIII. EDUCAȚIA ȘI CERCETAREA

REALITĂȚILE ȘI PROVOCĂRILE DOMENIULUI

După adoptarea Codului educației în 2014 și modificarea Codului privind știința și inovarea în 2018, sistemul de învățământ și cercetare a primit foarte puțină atenție din partea autorităților. Majoritatea intervențiilor din educație și cercetare au fost realizate cu ajutorul partenerilor externi, în timp ce guvernul s-a concentrat mai mult pe câștiguri politice și electorale, decât pe o revigorare adevărată a acestui sector. De asemenea, a lipsit o **viziune politică** care să prioritizeze consistent educația și inovarea ca factor de decizie și motoare ale dezvoltării. Deși, strategic toți suntem de acord că sunt importante, în practică alocările bugetare nu reflectă acest lucru.

Sumar, educația și cercetarea din Republica Moldova se află într-un cerc vicios: salarii mici > tineri puțini > cadre îmbătrânite > calitate afectată > percepție negativă > atractivitate scăzută > iarăși tineri puțini.

Blocul Împreună înțelege că nici o schimbare nu se poate produce fără oameni, fără implicarea activă și susținerea tranșantă a cadrelor didactice, cercetătorilor, studenților și întregii comunități academice. Educația și cercetarea nu sunt doar sectoare ale economiei, ci fundamentul dezvoltării unei societăți educate, inovative bazată pe competitivitate. Mai mult, este **cheia parcursului cu succes spre Uniunea Europeană**. De aceea, este esențial ca reformele să fie completate cu politici publice coerente și cu alocarea resurselor necesare pentru implementarea acestora. În acest sens, Blocul Împreună se angajează să creeze condițiile pentru ca fiecare persoană implicată în educație și cercetare să aibă nu doar un loc de muncă, ci și un mediu în care să poată excela, contribui la dezvoltarea continuă și să fie motivată să genereze schimbări reale în sistem.

Pentru a găsi soluții potrivite, este esențial să înțelegem *de ce* ne confruntăm cu aceste probleme:

1. Declin demografic și migrație

Cea mai evidentă cauză, transversală, este scăderea continuă a populației tinere la limite critice.

Republica Moldova este la o etapă avansată a tranziției demografice: ce a generat criza reproducerii și diminuarea genofondului de reproducere a populației, îmbătrânirea alertă și emigrarea masivă a tinerilor accelerează procesul de depopulare. Consecința directă este diminuarea numărului de elevi în sistem – școli mai goale, clase simultane în mediul rural, universități cu tot mai puțini studenți. Declinul demografic și migrația externalizează practic o mare parte din beneficiarii sistemului nostru educațional – noi îi formăm până la un punct (liceu), apoi ei contribuie cu talentul și cunoștințele lor la alte economii.

2. Finanțare insuficientă și ineficientă:

Subfinanțarea cronică a educației și cercetării, dar și modul de alocare și utilizare a banilor existenți este la fel. Cheltuielile publice pentru educație în Republica Moldova sunt în jur de 5-6% din PIB. În termeni absoluți, resursele sunt modeste, iar o bună parte se cheltuie pe menținerea rețelei și salarii, lăsând puțin spațiu pentru investiții în calitate (formare, infrastructură, materiale didactice). Practic, se menține infrastructura existentă fără a stimula performanța, iar în rezultat **banii sunt cheltuiți ineficient**. De exemplu, finanțarea per elev (*banul urmează elevul*) introdusă pentru finanțarea școlilor a avut rolul de a crește eficiența, însă în condițiile scăderii numărului de elevi, a condus la situații în care școlile mici nu-și pot acoperi cheltuielile, iar autoritățile trebuie să le susțină ad-hoc sau să le închidă. Pe de altă parte, cercetarea este clar subfinanțată – la 0.23% din PIB alocat, nu putem avea pretenții de rezultate notabile.

3. Resursa umană – profesori și cercetători

Ne confruntăm cu o criză a resursei umane, îmbătrânirea și deficitul de cadre didactice (peste 6000 de profesori lipsă). Vârsta medie a profesorilor din învățământul general este de peste 50 de ani, ceea ce înseamnă că majoritatea sunt în limitele vârstei de pensionare. Tinerii intră în număr insuficient în sistem – atractivitatea carierei didactice este scăzută din cauza salariilor demotivante, a volumului mare de muncă birocratică și a statutului social diminuat al profesorului. Ca rezultat, avem școli, mai ales în mediul rural, unde e greu de găsit profesori la materii de bază (matematică sau informatică). Universitatea pedagogică face eforturi să-și modernizeze programele, dar absolvenții lor nu întotdeauna stăpânesc metode moderne de predare centrată pe elev sau management al clasei. **Formarea continuă a profesorilor** există prin cursuri periodice, însă adesea e formală și nu reușește să schimbe practicile de la clasă. Pe palierul cercetării, **resursa umană** este îmbătrânită, afectată de exod și demotivare salarială. Tinerii cercetători, nu văd perspective și părăsesc țara sau schimbă domeniul dat, trec în mediul privat sau pur și simplu renunță la cercetare.

4. Cadru curricular și moșteniri ale vechiului sistem

Sfera academică și conținutul educațional. Deși, s-au realizat reforme curriculare, implementarea lor nu a fost deplină. Mulți profesori nu au fost formați suficient pentru noul curriculum, așa că predau după metoda veche. În plus, există o tensiune între *cantitatea* de conținut și *calitatea* asimilării: programele școlare rămân încărcate, elevii având de memorat multe informații, ceea ce conduce la supraîncărcare. O altă moștenire este accentul tradițional pe evaluări sumative (note, examene) și mai puțin pe evaluare continuă formativă; unii elevi ajung să învețe pentru notă, nu pentru competență reală, și odată examenele trecute, cunoștințele sunt uitate.

În universități, *calitatea cercetării și predării* suferă din cauza menținerii unor practici

învechite: criterii cantitative excesive (număr de publicații, de exemplu, ceea ce uneori conduce la publicare în reviste irelevante sau prădătoare), fragmentarea cercetării în multe teme mici. De asemenea, curriculumul universitar la unele specializări nu a fost revizuit radical de mult timp – rezultând în absolvenți cu competențe teoretice, dar mai puțin pregătiți pentru piața muncii. În unele cazuri, curriculumul a fost actualizat pe hârtie cu ajutorul partenerilor de dezvoltare, însă dotările și pregătirea cadrelor n-au ținut întotdeauna pasul, rezultând într-o implementare deficitară. **Există o disconcordanță cantitativă și calitativă între pregătirea universitară și cererea pieții muncii. Nu există o coordonare, conlucrare între pregătirea universitară a specialiștilor și angajatori.** Masteratul, spre exemplu, nu este atractiv nici purtătorilor forței de muncă și nici angajatorilor.

5. Guvernanță și politici

Instabilitatea instituțională și legislativă a afectat continuitatea reformelor. Ministerul de resort a trecut prin numeroase reorganizări (a fost comasat cu alte ministere, apoi separat din nou), iar conducerea lui s-a schimbat frecvent. Fiecare echipă nouă a venit cu viziuni diferite, uneori abandonând inițiativele precedente sau a implementat viziunea politică a partidului de guvernământ. Lipsa unei continuități în implementare a făcut ca unele strategii bune pe hârtie să nu apuce să fie pe deplin aplicate. Un exemplu este Strategia Educația 2020, care a fost evaluată abia la final de implementare, iar ce nu s-a reușit în cadrul acesteia a fost transpus mecanic în următoarea strategie. La nivel de politici, **coordonarea intersectorială** a fost cea mai slabă. De exemplu învățământul dual, implică și Ministerul Educației, și alte ministere, și parteneri din mediul privat. În rezultat responsabilitatea a fost pasată de la un factor de decizie la altul, sistemul fiind ineficient. Din cauza acestei coordonări slabe, s-au implementat diverse proiecte, dar puține evaluări independente pentru a vedea ce a funcționat și ce nu.

6. Contextul socio-economic

Educația nu există în vid – nivelul de sărăcie al multor familii influențează direct șansele educaționale ale copiilor. Mulți copii din mediile defavorizate vin la școală în dezavantaj. **Sărăcia și excluziunea socială** generează **inegalități educaționale**: copiii săraci tind să aibă performanțe scăzute și risc mai mare de abandon. Pe de altă parte, **mentalitatea și cultura educațională** joacă și ele un rol: la nivel de societate, dacă educația nu este percepută ca o valoare înaltă (comparativ cu „*făcutul banilor*”), atunci nici elevii nu vor fi motivați să învețe, nici părinții să se implice.

PROPUNERI

Pornind de la cauzele prezentate, Blocul Împreună propune un **pachet de soluții** structurat pe domenii: **(A)** soluții pentru **educația preuniversitară** (preșcolară, primară, gimnazială, liceală), **(B)** soluții pentru **învățământul profesional-tehnic și universitar**, **(C)** soluții pentru **formarea cadrelor didactice**, și **(D)** soluții pentru **cercetare și inovare**.

Educație preuniversitară (preșcolară, primară, secundară)

1. Extinderea accesului la educația timpurie și sprijin pentru copiii vulnerabili: Este esențial să investim în continuare în deschiderea de noi creșe și grădinițe, mai ales în comunitățile rurale și urbane defavorizate, astfel încât fiecare copil să aibă loc asigurat la o formă de educație timpurie. **Asistență pentru familiile vulnerabile** (vouchere pentru rechizite, masă gratuită la grădiniță, transport) ca să asigurăm participarea și a copiilor din medii

defavorizate. **Centre comunitare integrate** (huburi educaționale) acolo unde nu există grădinițe clasice, eventual folosind spațiile școlilor primare.

2. Optimizarea sustenabilă a rețelei școlare cu asigurarea transportului elevilor: În zonele cu populație școlară foarte redusă, menținerea unor școli gimnaziale sau licee incomplete afectează calitatea (din lipsă de profesori calificați, laboratoare etc.). Soluția este continuarea **raționalizării rețelei**, dar aceasta trebuie făcută cu grijă, punând elevul pe primul plan. Pentru fiecare școală rurală posibil de comasat, să existe un plan de **transport școlar gratuit** astfel încât niciun elev să nu facă mai mult de 30 de minute până la noua școală. Astfel, optimizarea nu se va traduce în abandon școlar, ci va duce la **școli mai mari și mai bine dotate**, frecventate de toți elevii zonei. Totodată, economiile realizate din administrarea unui număr mai mic de clădiri pot fi redirecționate către calitatea educației (laboratoare, materiale didactice, salarii motivaționale pentru profesori).

3. Finanțarea în funcție de nevoi și echitate: Formula actuală de finanțare „per elev” trebuie ajustată pentru a ține cont de condițiile specifice și a preveni subfinanțarea școlilor din comunități sărace sau izolate.

4. Îmbunătățirea calității predării și a curriculumului: Pentru a ridica nivelul de competențe al elevilor, trebuie să investim în calitatea actului educațional. La nivel de curriculum, trebuie să **simplificăm și prioritizăm**: revizuirea trebuie să țină seama să reducă supraîncărcarea, să elimine redundanțele și să pună accent pe competențe practice și transversale.

5. Digitalizarea educației și dotarea infrastructurii: Fiecare clasă ar trebui să aibă un minim echipament IT (un laptop/proiector sau tablă interactivă), iar profesorii – formare pentru folosirea platformelor digitale în predare. Propunem crearea unei **biblioteci digitale naționale de resurse educaționale deschise**, astfel încât profesorii să aibă la dispoziție lecții interactive, experimente virtuale, teste online – gata de utilizat și adaptat. Aceste resurse să fie ușor accesibile și să nu fie fragmentate.

Învățământul profesional-tehnic și universitar:

1. Alinierea educației vocaționale la piața muncii: Pentru ca școlile profesionale și colegiile să devină o opțiune atractivă, absolventul trebuie să aibă certitudinea unui loc de bun de muncă. Asta implică o **curriculum flexibilă, adaptată rapid la cerere**. Propunem crearea unor **consilii decizionale**, cu vot decisiv din partea mediului de afaceri. Propunem crearea **laboratoarelor de industrie 4.0** în școlile profesionale – dotarea lor cu echipamente similare celor din fabrici (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare) pentru ca elevii să se familiarizeze cu tehnologiile de ultimă generație.

2. Creșterea atractivității învățământului profesional și tehnic: Pe lângă relevanță, contează și **imagea**. Să arătăm exemple de tineri care, devenind bucătari, IT-ști, electricieni, au succes în carieră și financiar. Modernizarea căminelor și cantinelor școlare din rețeaua profesională este alt factor – un elev va prefera un colegiu unde știe că are condiții bune de trai.

3. Consolidarea și internaționalizarea învățământului superior: La nivel universitar, una dintre soluțiile principale este **consolidarea universităților**. Vom susține ferm continuarea acestui proces: în loc să avem multe universități mici, cu ofertă redundantă, e mai eficient să avem câteva universități mari, fiecare cu un profil clar și centrare pe excelență. Pentru a recâștiga studenții, universitățile noastre trebuie să devină mai **competitive internațional**. Soluțiile includ: extinderea programelor cu dublă diplomă în parteneriat cu universități UE (astfel încât studentul moldovean să obțină și o diplomă recunoscută în UE, fără să plece neapărat integral), crearea de programe de studii în limbi străine la noi (pentru a atrage și studenți străini). **Implicarea diasporei academice.** Avem mulți profesori și cercetători moldoveni în străinătate; un program de profesori invitați, facilitarea colaborărilor de cercetare cu diaspora (prin granturi speciale) ar putea aduce know-how extern în universitățile noastre. Tot pentru atractivitate, propun creșterea subvențiilor pentru studenții moldoveni care revin de peste hotare la master sau doctorat în țară – de exemplu, un absolvent de licență din Italia dacă vine la master acasă, să **primească bursă dublă**. Nu în ultimul rând, calitatea învățământului superior trebuie asigurată de **ANACEC** prin standarde ridicate la acreditare, dar și sprijin: dacă un program nu merge bine, mai întâi oferim consultanță universității pentru îmbunătățire, abia apoi dacă persistă problemele se recurge la măsuri dure.

4. Legătura universităților cu economia și cercetarea aplicată: Pentru ca absolvenții de facultate să fie pregătiți pentru piață, e necesar un parteneriat mai strâns între universități și angajatori. Propunem crearea de **consilii consultative socio-economice** pe lângă fiecare facultate, cu membri din industrie care să contribuie la actualizarea curriculei. În cadrul ciclurilor de licență și masterat, trebuie să existe **cursuri predate exclusiv de mediul de afaceri, centrate pe dobândirea capacităților reale**. Cercetarea aplicată în universități trebuie încurajată prin granturi destinate colaborării cu firmele. Propunem **un program de voucher de inovare** – o firmă care are o problemă tehnologică poate *angaja* o echipă de la universitate s-o rezolve, statul acoperind o parte din cost. Așa studenții și profesorii lucrează la proiecte reale, iar companiile beneficiază de soluții. **Transferul tehnologic** va fi stimulat prin birouri specializate la universități care să ajute profesorii să breveteze și să comercializeze invențiile lor. Universitățile trebuie să devină *motoare de inovare regională* – ancorate în nevoile locale și generatoare de soluții, nu insule izolate de societate.

Formarea și motivarea cadrelor didactice

1. Creșterea salariilor și stimulentele pentru profesori: Orice plan am avea, fără profesori motivați nu se poate. De aceea, guvernul trebuie să-și asume un plan de **majorare treptată a salariilor profesorilor** peste media pe economie (ținta să fie 120% din salariul mediu în 4 ani). Acesta va re poziționa munca intelectuală și pedagogică va transmite un semnal clar că societatea prețuiește munca didactică și va atrage mai mulți tineri spre facultățile pedagogice. Pe lângă salariul de bază, propunem introducerea unor **prime/stimulente**. Profesorii care obțin rezultate deosebite (olimpici, îmbunătățiri majore ale rezultatelor elevilor slab pregătiți, proiecte educaționale inovatoare) să primească **anual un premiu de excelență sau gradul didactic anticipat**. Scopul este să facem cariera didactică suficient de atractivă material încât un absolvent bun de liceu să ia în considerare serios să devină profesor, nu să o

considere ultima opțiune.

2. Reformarea formării inițiale a profesorilor: Universitatea pedagogică și departamentele de științe ale educației ar trebui sprijinite să-și modernizeze complet programele. Un accent mult mai mare trebuie pus pe practică pedagogică reală. Propunem implementarea unui **program de atragere a absolvenților de orice specializare pasionați de predare**, printr-un program accelerat de pregătire pedagogică.

3. Îmbunătățirea formării continue și mentoratului: Profesorii în activitate au nevoie de un **sistem de dezvoltare profesională continuă** relevant. Trebuie reevaluat sistemul actual de credite transferabile și cursuri de perfecționare, care uneori sunt formale. Soluția ar fi ca formarea continuă să fie **bazată pe nevoile reale** ale profesorului și ale școlii. Propunem înființarea la nivel raional a unor **centre de excelență pedagogică**, structurate în jurul Institutului Național al Educației și Leadershipului, unde cei mai buni profesori (metodiști) să țină ateliere practice, laboratoare pedagogice, coaching unu-la-unu pentru colegii lor. De asemenea, vom implementa un **program robust de mentorat**: fiecare profesor debutant în primii 2 ani la catedră să aibă alocat un mentor – un profesor experimentat, eventual pensionar reangajat cu jumătate de normă doar ca mentor – care să-l ghideze, să-l asiste la ore și să-i dea feedback. Toate aceste măsuri cresc **competența** cadrelor didactice și le oferă motivație prin dezvoltare profesională.

4. Reducerea birocrăției și crearea unui mediu de lucru propice: Un factor demotivant pentru profesori este **volumul mare de sarcini birocratice** – planuri, rapoarte, hârtii care consumă timp. Vom propune o simplificare drastică: să se standardizeze formularele digitale, să elimine cerințele redundante. Inspectoratele școlare trebuie să treacă de la rolul de control la cel de **consiliere**. Inspekțiile la clasă să fie în spirit de îndrumare, nu vânatoare de greșeli. De asemenea, **climatul școlar** trebuie să fie unul de respect pentru profesori: conducerea școlii și comunitatea trebuie să susțină autoritatea profesorului în clasă. Un profesor care se simte sprijinit, care are acces la resurse, va fi mai eficient.

Cercetare și inovare

1. Creșterea și stabilizarea finanțării pentru cercetare: Fără resurse corespunzătoare, cercetarea nu poate exista. Niciun stat european nu a riscat să trateze cu atâta iresponsabilitate potențialul cetățenilor săi de a inova și crea, cum a făcut-o Republica Moldova. Propunem ca Parlamentul și Guvernul să-și asume prin lege o traiectorie de creștere a bugetului pentru cercetare și inovare, astfel încât **în 4 ani, să ajungem la 0,5% din PIB alocat** de la 0,23% actual. Iar în 8 ani să ajungem **la 1% din PIB alocat**. Acest procent ar trebui securizat într-un fond special, astfel încât să nu poată fi realocat ușor pe parcursul anului. Complementar, trebuie stimulate sursele alternative: **facilități fiscale pentru companiile care investesc în proiecte de cercetare aplicată** (deducerea 150% a cheltuielilor de R&D din impozit), încurajarea parteneriatelor public-private (co-finanțarea proiectelor propuse de consorții firmă - institut). De asemenea, este vitală **absorbția fondurilor europene** – universitățile ar trebui încurajate să ofere sprijin cercetătorilor moldoveni în a găsi parteneri și a scrie propuneri competitive. Să nu uităm de **Diaspora științifică**: statul poate oferi **granturi de reintegrare** pentru cercetătorii moldoveni din străinătate care se întorc cu proiecte. Vom opta pentru stabilirea unor **priorități naționale de cercetare**, printr-un proces de specializare inteligentă cu participarea obligatorie a mediului de afaceri, industriei și a regiunilor. Finanțarea instituțională (de bază) a institutelor

și universităților pentru cercetare va fi legată de performanță (indicatori ca număr de publicații, brevete, dar raportați la domeniu și la resursele anterioare, ca să fie echitabil). Iar finanțarea competitivă pe proiecte – extinsă și **evaluată internațional**, pentru a asigura calitatea.

2. Consolidarea instituțională și cooperarea în cercetare: Reformele structurale începute (integrarea institutelor în universități) trebuie evaluată de experți din Uniunea Europeană și calibrată astfel încât să obținem efectul dorit – **cercetare mai puternică, nu pierderea identităților valoroase**. Pe interiorul universităților, se impune și **consolidarea managementului cercetării**: e nevoie de manageri de proiect, de structură de administrare a granturilor în universități – adesea cercetătorii pierd mult timp cu hârțogăraia proiectelor. Profesionalizarea acestor servicii va elibera cercetătorii să facă efectiv știință. Ministerul educației a creat aceste structuri în cadrul său instituțional, fără a extinde pe larg aceste oportunități pentru universități.

3. Dezvoltarea infrastructurilor de cercetare și inovare: Vom promova un **inventar național al infrastructurilor** – ce laboratoare, echipamente majore avem și unde sunt. Apoi, elaborarea unui plan de investiții: fie prin buget, fie prin credite și fonduri externe, să dotăm prioritar acele domenii cheie cu infrastructură modernă. Aceste infrastructuri să fie **deschise**: orice cercetător din țară, indiferent de instituție, să poată solicita timp de utilizare. Vom crea o platformă online de rezervare și un comitet care aprobă accesul pe bază de propunere de experiment. Astfel maximizăm utilizarea echipamentelor scumpe. În zona de inovare, infrastructura înseamnă **incubatoare și acceleratoare de afaceri tehnologice**: vom investi ca universitățile mari să aibă incubatoare unde studenții și cercetătorii pot încerca să transforme idei în prototipuri de start-up, cu sprijin logistic și mentorat de business.

4. Stimularea tinerilor cercetători și prevenirea „exodului creierelor”: O componentă absolut necesară pe care o vom promova este un **plan de resurse umane în cercetare**. Propunem lansarea unui **program național de burse de excelență** și eliminarea burselor oportuniste și acordate pe criterii politice: 100 de burse doctorale pe an cu indemnizație majorată (cel puțin de două ori mai mare decât salariu pe economie), condiționate de performanță și mentorat de calitate, pentru teme care rezolvă problemele țării. Similar, 50 de burse postdoctorale competitive, care să permită tinerilor doctori să rămână 2 ani după doctorat în țară pe un salariu bun să-și dezvolte cercetarea. Aceste investiții ținute ar convinge tinerii să nu plece imediat. De asemenea, un program de tip „*Prima cercetare*” – granturi mici de lansare pentru tinerii cercetători independenți (sub 35 de ani) ca să-și creeze propria linie de investigație și să experimenteze. Pentru a atrage diaspora științifică înapoi, se vor oferi un pachet atractiv: poziție de cercetare sau profesor titular direct (prin concurs dedicat) plus fonduri de translație a cercetării în economie. Vom ținti anual 10 cercetători moldoveni cu renume din afară, care să se întoarcă să contribuie la consolidarea competitivității internaționale a universităților.

Prevenirea exodului nu ține doar de bani: ține și de **mediul academic** – dacă tinerii simt cumătrism, rigiditate tradițională și formalism, lipsă de perspectivă, vor pleca. Așadar, universitățile și institutele trebuie să promoveze meritocrația, să implice tinerii în procese decizionale, să le ofere vizibilitate. Vom pune accent pe **transparența și meritocrația oricărui concurs de ocupare a funcțiilor în educație și cercetare**.

5. Întărirea legăturilor cercetare – inovare – economie: Vom propune crearea unui **Program Național de Inovare** care să finanțeze proiecte aplicative sectoriale. Acest program îl vom propune să fie administrat și monitorizat de mediul de afaceri, pentru a fi aliniat în totalitate cu necesitățile lor. Un alt instrument pe care îl vom promova sunt **voucherele de inovare**: întreprinderi mici și mijlocii care au nevoie de expertiză științifică pot primi un voucher valoric (de 100 000 lei) pe care să-l „cheltuiască” achiziționând servicii de cercetare de la o universitate, statul suportând costul. Și nu în ultimul rând, vom introduce în cadrul legal posibilitatea **antreprenoriatului academic**: universitățile să-și poată înființa ușor firme spin-off, iar cercetătorii să poată fi acționari, fără conflict de interese birocratice.

IX.CULTURA FACTOR DE COEZIUNE, IDENTITATE ȘI DEZVOLTARE

Blocul Împreună tratează cultura ca prioritate națională. Viziunea noastră este de a așeza cultura în centrul politicilor publice, recunoscând că investiția în patrimoniul cultural, arte și industrii creative consolidează mândria față de țară și contribuie la modernizarea acesteia.

Deși joacă un rol esențial în dezvoltarea societății, domeniul culturii se confruntă, în același timp, cu o serie de probleme structurale majore.

Modernizarea cadrului legislativ

Legislația în domeniul culturii este învechită și incompletă. Legea Culturii datează din anii '90, iar reglementările privind patrimoniul cultural material și nematerial sunt fragmentate și depășite. Nu există un instrument legislativ unitar care să protejeze eficient monumentele, tradițiile și creațiile contemporane. Acest gol normativ limitează dezvoltarea sectorului și adaptarea la realitățile tehnologice și economice actuale. Din cauza acestei lacune, autoritățile își pasează reciproc responsabilitatea, iar cei care deteriorează patrimoniul cultural, distrug cinematografe, șterg murale, vandalizează plăci comemorative sau demolează monumente – rămân nepedepsiți.

Subfinanțarea cronică și eșecul accesării fondurilor europene pentru cultură Finanțarea publică pentru cultură este insuficientă și inconsistentă. Bugetele alocate sunt printre cele mai mici în raport cu nevoile reale ale sectorului, ceea ce conduce la degradarea infrastructurii culturale, instituții subdotate și instabilitate profesională pentru artiști și lucrători culturali. Lipsa investițiilor adecvate subminează vitalitatea culturală, reducând accesul publicului larg la actul cultural și limitând dezvoltarea consumului cultural intern. Mai grav, Republica Moldova nu a valorificat nici măcar oportunitățile externe disponibile. Deși este parte a mai multor programe europene, inclusiv Europa Creativă din 2015, țara noastră a accesat doar sume modice și a participat la foarte puține proiecte, din cauza lipsei de capacitate instituțională, a informării slabe și a absenței cofinanțării naționale. Această pasivitate a privat sectorul cultural de zeci de milioane de euro posibile din fonduri europene, care ar fi putut sprijini creația, infrastructura și promovarea internațională a culturii naționale.

Subestimarea contribuției economice

În timp ce la nivel european cultura și industriile creative sunt recunoscute tot mai mult ca motoare economice, în Republica Moldova continuă să domine o viziune învechită, moștenită din perioada sovietică, în care cultura este percepută ca un sector non-economic, fără capacitate de a genera valoare adăugată sau de a contribui la bunăstarea cetățenilor. Această abordare

ignoră rezultatele sectorului creativ, care a creat aproximativ 9000 locuri de muncă și a generat 1,8 miliarde de lei în vânzări. În lipsa unei strategii naționale coerente, cultura rămâne periferică și pentru cetățean: date recente arată că **peste 80% din populație nu a participat la niciun eveniment cultural în ultimul an** – o cifră care indică nu doar deconectarea publicului, ci și eșecul politicilor actuale de a face cultura accesibilă, relevantă și prezentă în viața comunităților.

Lipsa de transparență și dialog în guvernarea culturală

Guvernarea culturală din Republica Moldova suferă de un deficit major de transparență și comunicare. Organizațiile culturale și artiștii reclamă absența unor platforme reale de dialog cu autoritățile, iar procesul decizional netransparent și accesul limitat la informații descurajează implicarea civică și slăbesc încrederea în politicile publice. În zonele rurale, societatea civilă culturală este slab reprezentată, din cauza lipsei de resurse și sprijin local. În lipsa unei viziuni clare și a unui parteneriat activ cu comunitatea, problemele culturale locale rămân nerezolvate.

Protejarea patrimoniului cultural material și nematerial

Republica Moldova are un patrimoniu cultural bogat – situri istorice, monumente de arhitectură, muzee cu artefacte unice, tradiții și meșteșuguri transmise din generație în generație. Multe dintre aceste comori sunt într-o stare precară. Monumente istorice stau în ruină din lipsă de fonduri pentru restaurare, iar patrimoniul nematerial (datini, meșteșuguri tradiționale) riscă să se piardă odată cu îmbătrânirea purtătorilor săi. Nu au fost alocate resurse suficiente pentru a întreține și a restaura patrimoniul. Doar partenerii de dezvoltare au finanțat restaurarea obiectivelor cultural-istorice pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv clădirea emblematică a Circului din Chișinău. Cu toată această asistență, nevoile depășesc încă posibilitățile: multe muzee rurale nu au condiții corespunzătoare de păstrare a colecțiilor, arhivele suferă din cauza spațiilor inadecvate, iar patrimoniul arhitectural istoric – conace, biserici vechi, clădiri de patrimoniu industrial – se deteriorează lent sub ochii noștri. Pierderea patrimoniului ar însemna nu doar irosirea moștenirii strămoșești, ci și ratarea unor oportunități de dezvoltare (turism cultural, educație, mândrie locală).

Pentru a răspunde acestor provocări și a transforma cultura într-un vector real de dezvoltare și coeziune, Blocul Împreună propune un set de soluții concrete, structurate și sustenabile:

a) Finanțăm cultura, investim în viitor

Blocul Împreună propune o reformă comprehensivă care pornește de la **recunoașterea culturii drept prioritate națională și pivot de dezvoltare durabilă**. Ne angajăm să creștem treptat finanțarea publică pentru cultură, cu obiectivul atingerii unui nivel echivalent cu cel puțin 1% din PIB. Această creștere va fi însoțită de o schimbare de paradigmă: de la finanțarea rigidă a instituțiilor către un model centrat pe susținerea proiectelor culturale concrete, prin granturi competitive, transparente și echitabile, deschise atât instituțiilor publice, cât și ONG-urilor sau parteneriatelor public-private. În paralel, vom alimenta **Fondul Național al Culturii**, din surse mixte, inclusiv din contribuții fiscale ale industriilor vicioase – un mecanism de compensare socială și investiție sustenabilă în cultură.

b) Spații vii pentru comunități vii

Modernizarea infrastructurii culturale va deveni un obiectiv prioritar. Vom lansa un program național de renovare a caselor de cultură, muzeelor și bibliotecilor, în special în localitățile rurale și orașele mici. Fiecare raion va beneficia, până în 2030, de cel puțin un centru cultural

multifuncțional reabilitat și dotat modern. Vom mobiliza resurse naționale și externe, inclusiv din partea UE, UNESCO sau PNUD, iar prin crearea unui **registru digital al infrastructurii culturale** vom putea planifica eficient intervențiile și preveni degradarea irecuperabilă a patrimoniului construit.

c) Cultura pentru toți, nu pentru elite

Extinderea voucherului cultural până la vârsta de 21 de ani și dublarea valorii acestuia va stimula participarea tinerilor la viața culturală. Vom lansa campanii naționale de promovare a consumului cultural – în parteneriat cu școli, mass-media și comunități locale – și vom sprijini turneele teatrelor, caravanele de film, festivalurile și atelierele locale. Vom sprijini organizarea de campanii culturale în diaspora, în parteneriat cu ambasadele și centrele culturale moldovenești, pentru promovarea limbii române, tradițiilor și valorilor noastre culturale peste hotare. Vom finanța proiecte culturale care implică tinerii din comunitățile moldovenești din străinătate – de la tabere de creație, schimburi culturale, până la producții digitale cu tematică națională. În acest fel, cultura va deveni un liant între generații și o punte între Moldova și diaspora.

d) Respect pentru cei care creează

Resursa umană din cultură va beneficia de un sprijin sistematic. Vom majora treptat salariile din domeniu, reducând diferențele față de media națională, și vom elabora un **Statut al Artistului**, conform standardelor UNESCO, care va oferi artiștilor independenți condiții decente de muncă și protecție socială. Totodată, vom investi în formarea continuă a specialiștilor din muzee, biblioteci, teatre și vom oferi burse, rezidențe și granturi pentru tinerii creatori.

e) Creativitatea devine industrie

Pentru dezvoltarea industriilor culturale și creative, vom implementa integral Programul Național „Moldova Creativă”, vom extinde rețeaua de hub-uri regionale, vom crea scheme de sprijin financiar pentru startup-uri creative și vom **introduce facilități fiscale pentru companiile emergente** din acest sector. Vom stimula educația antreprenorială creativă și internaționalizarea sectorului, susținând participarea creatorilor noștri la târguri internaționale și promovarea produselor „Made in Moldova” pe piețele externe.

f) Patrimoniul ne definește – îl protejăm și valorificăm. Patrimoniul cultural va fi protejat și valorificat printr-un cadru legislativ modernizat, în centrul căruia se va afla **Codul Patrimoniului Cultural**. Vom lansa programe multianuale de restaurare, vom susține cercetarea și transmiterea patrimoniului imaterial, iar cultura locală va fi integrată în strategiile de dezvoltare regională și turism.

g) O cultură condusă împreună, cu cetățenii. În fine, pentru ca această reformă să fie durabilă, vom întări guvernanta culturală și implicarea societății. Ministerul Culturii și autoritățile locale vor funcționa transparent, consultativ și eficient. Vom crea forumuri locale participative, iar **toate fondurile culturale vor fi gestionate pe criterii clare și publice**. Cultura se va face cu și pentru cetățeni, iar valorile ei vor fi ancorate prin armonizarea politicilor naționale cu standardele UE și UNESCO.

X. PROTECȚIE SOCIALĂ

Vom regândi integral sistemul de protecție socială a Republicii Moldova reieșind din

obiectivele stabilite – reducerea drastică a sărăciei absolute și extreme, protecția copilului, protecția persoanelor cu dizabilități și a vârstnicilor.

10.1. Reducerea sărăciei

Implementarea reformelor în economie, a noului regim fiscal pentru micro-întreprinderi, administrarea eficientă a companiilor și activelor de stat, reabilitarea agriculturii ca ramură strategică a economiei naționale, protejarea și stimularea investițiilor din diasporă, dezvoltarea mediului rural prin direcționarea și stimularea investițiilor în mediul rural și la nivel raional, moratoriul la controlul de stat, combaterea monopolurilor și schemelor în sectorul energetic ne va ajuta să creăm zeci de mii de locuri de muncă, să stabilizăm inflația, să creștem puterea de cumpărare a leului și în consecință să obținem:

- Reducerea sărăciei absolute cu 15% (de la 33.6% la 18.6%);
- Reducerea sărăciei extreme cu 8% (de la 15.4% la 7.4%)

10.2. Protecția persoanelor cu dizabilități

Vom asigura:

- Implementarea cadrului legal privind protecția persoanelor cu dizabilități;
- Eliminarea integrală a practicilor de instituționalizare a copiilor cu dizabilități;
- Eliminarea practicilor de marginalizare a fetelor și femeilor cu dizabilități;
- Soluționarea definitivă a problemei vulnerabilității persoanelor cu dizabilități severe prin asumarea de către stat a tuturor costurilor de întreținere și asistență medicală;
- Asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități;
- Asigurarea condițiilor pentru viață independentă și trai în comunitate;
- La moment pensiile de dizabilitate sunt sub pragul sărăciei extreme. În prima etapă vom asigura majorarea pensiilor de dizabilitate până la minimul de existență;
- Asigurarea tuturor persoanelor cu dizabilități severe cu asistenți personali.

10.3. Protecția persoanelor în etate

Vom asigura:

- a) Obligatorietatea indexării pensiilor conform ratei inflației;
- b) Introducerea graduală a sistemului de pensii private;
- c) Ajustarea graduală a pensiilor la nivelul recomandărilor Organizației Internaționale a Muncii de cel puțin 40% din salariul mediu pe economie până în 2029;
- d) Program național de asistență alimentară pentru pensionarii aflați în sărăcie extremă;
- e) Asistență medicală calitativă și cuprinzătoare pentru persoanele în etate.

10.4. Protecția copilului

Vom asigura:

- a) Reducerea violenței fizice împotriva copilului în familie prin programe de informare și educație;
- b) Reducerea violenței împotriva copilului în instituțiile de învățământ prin combaterea bullyingului ca măsură timpurie de prevenire a violenței și motivarea cadrelor didactice și a psihologilor să prevină acest fenomen;
- c) Reducerea drastică a violenței sexuale prin programe educativ-informative, înăsprirea

drastică a pedepselor și aplicarea strictă a legislației;

d) Eliminarea practicilor de instituționalizare a copiilor. Ne propunem până la finele anului 2027 să eliminăm practica de instituționalizare a copiilor (case de copii/orfeline), prin dezvoltarea instituției de asistență parentală profesionistă și adopției;

e) Prin eliminarea instituționalizării copiilor vom asigura condiții adecvate de formare a personalității copilului în condiții decente de viață în cadrul unei familii. Nici un orfelinat nu poate oferi copilului dragostea și grija pe care o vor primi în cadrul familiilor adoptive sau familiilor asistenților parentali profesioniști.

10.5. Dezvoltarea instituției asistenților parentali și adopției

Îmbunătățirea serviciilor de plasament și a serviciului de asistență parentală profesionistă:

- a) Vom crește indemnizația lunară acordată copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească și a celor rămași fără ocrotire părintească plasați în servicii de plasament, la 3000 lei lunar și vom aplica indexarea la inflația anuală (la moment indemnizația lunară pentru un copil este 1400 lei, pe când minimul de existență pentru un copil e 2947 lei);
- b) În prima etapă vom majora cu 50% salariul asistenților parentali, ulterior vom modifica modalitatea de salarizare a asistenților parentali profesioniști și vom include în calculul salarial zilele de sâmbătă și duminică, precum și concediul anual.
- c) Vom modifica codul muncii astfel ca în cazul asistenților parentali concediile de boală a copilului să nu se răsfrângă asupra salariului lor.
- d) Vom crește atractivitatea instituției asistenților parentali profesioniști, ca precondiție obligatorie în vederea soluționării problemei instituționalizării copiilor.

10.6. Susținerea veteranilor de război

Nu putem fi indiferenți față de cei care au luptat pentru independența statului nostru. Veteranii de război, mulți cu sechele, au nevoie de un suport și ajutor din partea statului pentru a avea un trai decent. Ne propunem să revedem legislația astfel ca:

- a) Să asigurăm accesul veteranilor la tratament balneosanatorial o dată pe an;
- b) Elaborarea unui mecanism de compensare a cheltuielilor pentru serviciile comunale;
- c) Modificarea Codului Fiscal și Vamal pentru a facilita importul unui automobil fără achitarea taxelor de import;
- d) Sarcina de bază a sistemului de protecție socială este să asigure respectarea drepturilor fundamentale și să asigure o viață cu demnitate păturilor social-vulnerabile.

10.7. Protecția familiei

Deși în Republica Moldova se vorbește deseori de pensionari ca pătură social-vulnerabilă, care suferă foarte mult de ineficiența și ignoranța statului, uităm să acționăm pentru remedierea efectelor depopulării, care a lovit în familie ca entitate socială și entitate primară de protecție, educație și grijă față de copiii minori.

Despărțirea familiilor a dus la apariția unor generații întregi de copii cărora le este încălcat dreptul la integritate fizică și psihică, alimentație, sănătate, educație și viață. Avem mii de copii care suferă de foame, duc lipsă de haine, trăiesc în condiții insalubre, nu merg la școală, sunt bătuți, violați și sînt privați de cel mai important lucru în procesul de formare a unei personalități – educație, dragoste și grijă în sânul familiei.

10.8. Reorganizarea sistemului de protecție socială

- a) Vom restructura sistemul de protecție socială din țara noastră, vom identifica și aloca bani suficienți pentru ca nici un copil, persoană cu dizabilități și nici un bătrân să nu mai trăiască în frig și foame.
- b) Sistemul de protecție socială este inechitabil – pensiile sunt necorelate costurilor minime reale de viață, indexările sunt deseori diminuate, iar cetățenii în etate zac în sentimentul de nedreptate.
- c) Este vizibilă ineficiența administrării resurselor alocate din buget și birocratizarea sistemului de protecție socială în așa fel încât cetățenii trebuie să lupte pentru a obține ce li se cuvine prin lege. Serviciile sociale trebuie să fie obținute simplu, și fără eforturi nejustificate din partea oamenilor. Vrem să aducem o generație nouă de manageri pentru instituțiile publice, capabili să analizeze și să optimizeze procesele astfel încât serviciile publice să fie cât mai eficiente livrate cetățeanului. Vrem să reformăm sistemul de redistribuire a veniturilor în economie astfel încât sistemul să devină cu adevărat echitabil, iar persoanele vulnerabile protejate.
- d) Succesul unui stat se măsoară prin felul în care își trăiesc viața vârstnicii, oamenii cu dizabilități și cum o societate își crește și educă generațiile viitoare. Astăzi recunoaștem că am eșuat ca stat și societate să ne protejăm bătrânii, oamenii cu dizabilități și copiii.
- e) Vom face tot ce ne stă în puteri ca să redăm speranța celor săraci și vulnerabili. Pentru echipa noastră crearea unui sistem de protecție socială echitabil și eficient este un obiectiv fundamental și de maximă urgență.

XI. SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ

11.1. Model economic bazat pe cunoaștere și societate informațională

Republica Moldova nu mai are timp și resurse umane pentru a trece prin etapele clasice de dezvoltare a unui stat în proces de construcție post-sovietică. Dezvoltarea economică rapidă este posibilă exclusiv prin implementarea modelului economic bazat pe cunoaștere și construirea rapidă a unei societăți informaționale. Aceste două concepte ne vor permite să eliminăm eficient corupția, să creștem calitatea proceselor de administrare a statului, de interacțiune a cetățeanului cu statul și invers, să modernizăm și să ne integrăm în economia regională și mondială, ne va permite să îmbunătățim administrarea tuturor domeniilor, indiferent dacă e vorba de domenii publice sau private.

Scopul proiectului nostru este să transformăm Republica Moldova într-un stat funcțional, eficient, competitiv și tehnologic avansat. Pentru asta e nevoie de construit o Societate informațională bazată pe cunoștințe și abilități digitale pentru toți cetățenii.

Acest obiectiv presupune implementarea unui șir de concepte și proiecte naționale:

11.2. Accesul la Internet ca drept fundamental al fiecărui cetățean

În calitatea sa de cel mai puternic instrument informațional din societatea modernă, precum și dreptul de a primi și presta servicii online, precum și accesul la internet vor fi recunoscute ca

drepturi fundamentale;

11.3. Implementarea plenară a conceptului de e-Guvernare

Vom asigura transparentizarea, debirocratizarea, eficiență și inovație în Administrația Publică Centrală și Locală prin digitalizare și utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor (TIC). Moldova a avansat mult în ultimii 15 ani pe această cale, dar este nevoie de voință politică și un impuls puternic pentru a accelera trecerea la:

- a) **Servicii publice electronice**, în proporție de 100%, accesibile oricărui cetățean 24/7;
- b) **Administrație publică "fără hârtie"**;
- c) **Eliminarea birocratizării („red-tape”)** și costurilor excesive de administrare a afacerilor;
- d) **Creșterea competitivității prin digitizarea** interacțiunii mediului de afaceri cu statul și integrarea proceselor și activităților economice din Republica Moldova în Piața Digitală a Uniunii Europene;
- e) **Utilizarea potențialului tehnologiilor mobile**, Cloud Computing, Inteligența Artificială, Blockchain, Internetul Obiectelor Inteligente și Robotică pentru modernizarea, funcționarea rezilientă, sigură și eficientă a infrastructurii și serviciilor pentru cetățeni, mediul de afaceri, sectorul asociativ și administrația publică;
- f) **Vom asigura securitatea cibernetică**;
- g) **Vom promova și dezvolta Industria tehnologiei informației și a comunicațiilor** (TIC) prin susținerea companiilor și încurajarea creării startup-urilor noi în domeniile inovatoare ale acestei industrii;
- h) **Vom susține industria tehnologiei informației și a comunicațiilor** prin mecanisme financiare, fiscale, legislative și **vom promova conceptul STEM** (știință, tehnologie, inginerie și matematică) în educație;
- i) Implementarea conceptului de e-Democrație: implementarea votului electronic și tehnologiilor digitale pentru facilitarea participării în procesele decizionale a cetățenilor din țară și din diasporă pentru a evita abuzurile și încălcarea dreptului la vot a cetățenilor noștri, precum și pentru a elimina posibilitatea de fraudare sau manipulare a rezultatelor alegerilor.

XII. POLITICĂ EXTERNĂ

MOLDOVA STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE – OBIECTIVUL CENTRAL AL BLOCULUI ÎMPREUNĂ

12.1. Moldova, gata de aderare: legislație europeană transpusă până în 2029

Blocul Împreună își asumă un obiectiv clar și verificabil: până la finalul mandatului parlamentar, Republica Moldova va fi cu întreaga legislație UE transpusă, adaptată și funcțională. Ne propunem ca la începutul anului 2029, țara noastră să nu mai fie în etapa de pregătire tehnică, ci în așteptarea unei decizii politice privind aderarea.

Vom duce până la capăt screeningul, vom lucra cu Comisia Europeană pe fiecare criteriu de referință, vom construi capacitatea instituțională necesară, astfel încât în 2028 Moldova să nu

mai ceară, ci să merite aderarea. Nu vom accepta jumătăți de măsură și nici întârzieri birocratice: armonizarea legislației trebuie să fie calendarizată, finanțată, supervizată și livrată în toate domeniile – de la piața internă, energie, agricultură, justiție, până la protecția consumatorilor și politică externă.

Ne angajăm ca întreaga administrație publică – de la Guvern și Parlament până la autoritățile locale – să devină un aparat funcțional, coordonat și motivat să închidă cu succes toate capitolele de negociere. Nu vom negocia doar aderarea Moldovei la UE – vom construi, articol cu articol, legislația europeană care să fie aplicată și respectată aici, acasă.

12.2. Integrarea economică: același cadru de reguli, aceleași șanse pentru fiecare întreprinzător

Moldova va exclude economia paralelă și practicile administrative contrare pieței europene. **Blocul Împreună** va accelera integrarea economică printr-un efort de armonizare a tuturor politicilor publice – fiscale, agricole, de concurență, subvenții, achiziții, etc. – cu standardele europene.

Dar mai mult decât atât: vom construi un mediu de afaceri în care orice antreprenor moldovean va ști că joacă după aceleași reguli ca un partener din România, Polonia sau Belgia. Iar cetățenii vor simți integrarea prin produse mai sigure, oportunități mai mari și prețuri corecte. Moldova europeană nu este o ambiție de cabinet – este dreptul fiecărei gospodării de a beneficia de o economie care funcționează după reguli clare și egale.

12.3. Integrarea extinsă în teritoriu: nicio localitate în afara parcursului european

Blocul Împreună nu concepe integrarea europeană doar ca un proiect al Chișinăului. Fiecare sat, comună și oraș trebuie să simtă beneficiile directe ale parcursului european – prin infrastructură, investiții și acces la oportunități.

Vom duce integrarea în teritoriu prin consolidarea capacităților locale, prin parteneriate cu orașe europene și prin acces direct la fondurile de preaderare. Consiliile raionale și primăriile nu vor mai fi simple transmițătoare de hârtii, ci centre de implementare a fondurilor europene.

Integrarea teritorială înseamnă trenuri care circulă, drumuri care unesc, servicii publice moderne și un cadru de viață european chiar și în localitățile cele mai mici. Moldova europeană trebuie să înceapă din Năslavcea până în Giurgiulești, din Criva până în Palanca, nu doar în Palatul Republicii.

12.4. Administrație europeană pentru un stat modern și funcțional

Blocul Împreună va accelera integrarea Republicii Moldova în Spațiul administrativ european, tratând administrația publică locală nu ca o barieră, ci ca un motor al dezvoltării. Deja suntem parte a acestui spațiu prin procesele de convergență instituțională și normativă cu statele UE, însă următorul pas esențial este transformarea administrației locale într-o structură profesionistă, digitalizată și eficientă, capabilă să implementeze politicile europene la standarde înalte. Vom promova reorganizarea structurii administrativ-teritoriale, consolidarea capacității funcționarilor publici locali, reformarea sistemului de elaborare și evaluare a politicilor publice, dar și integrarea digitală deplină în infrastructura UE.

Reforma administrației va deveni direcția strategică susținută de măsuri concrete, iar

administrația de nivelul al doilea va fi transformată într-un pilon activ al integrării. Astfel, Moldova nu va aștepta integrarea – o va construi din interior. Așa cum înainte de Uniunea Europeană a existat Uniunea Comunităților Europene – o construcție bazată pe colaborarea funcțională între administrații – tot așa, integrarea noastră administrativă precede aderarea politică. Convergența instituțională și funcțională este nu doar un pas intermediar, ci fundamentul unei aderări reale și ireversibile.

O guvernare susținută de Blocul Parlamentar Împreună va conferi Biroului pentru Integrare Europeană un rol extins, nu doar în coordonarea proceselor centrale, ci și ca partener activ al comunităților locale, pentru ca fiecare sat și oraș din Republica Moldova să avanseze concret și accelerat pe drumul către Uniunea Europeană.

12.5. Justiție europeană: vetting, încredere și zero corupție în instituțiile cheie

Integrarea europeană nu înseamnă doar formulare aliniată, ci și garanția că statul e drept, transparent și predictibil. Blocul Împreună va duce la capăt reforma justiției, cu rezultate vizibile în viața oamenilor: decizii corecte, dosare investigate fără telefonul de la partid, acces real la judecată echitabilă pentru cetățeni și antreprenori.

Vom promova instrumente de însănătoșire instituțională. Vom scoate politicul din procuraturi și instanțe și vom scoate corupția din administrație. Modelul nostru este justiția europeană, unde nu contează cine ești, dar ce fapte ai făcut. Și vom susține, în paralel, creșterea capacității CSM, CSP, ANI, INJ și a sistemului de formare profesională, pentru a oferi nu doar curățenie, ci și competență.

12.6. Securitate energetică: Moldova interconectată, rezistentă și sustenabilă

Blocul Împreună știe că nici o integrare europeană nu este posibilă cu rețele energetice captive și politici dependente de voințe străine. Securitatea energetică nu mai este un termen de manual, ci o condiție de supraviețuire economică și suveranitate politică.

Vom asigura interconectarea completă cu rețeaua europeană ENTSO-E, extinderea capacităților de transport și stocare, liberalizarea reală a pieței interne și eliminarea definitivă a dependenței de surse nesigure. Ne vom concentra pe energie curată, eficiență energetică și descentralizare – astfel încât cetățeanul să nu mai fie doar consumator, ci parte activă în ecosistemul energetic al viitorului.

Integrarea în piața energetică europeană înseamnă prețuri corecte, surse multiple și capacitatea de a rezista oricărui șantaj. Vom face din energia verde un nou motor de dezvoltare și independență.

12.7. Tineret și educație europeană: cetățeni europeni încă de pe băncile școli

Viitorul european al Republicii Moldova nu se joacă la Bruxelles, ci în fiecare clasă, bibliotecă sau laborator din țară. Blocul Împreună va transforma educația și cercetarea într-un pilon strategic al integrării – o educație care oferă nu doar competențe, ci identitate europeană, valori și deschidere.

Vom asigura integrarea reală a Republicii Moldova în Spațiul european al educației și cercetării, prin armonizarea curriculară cu standardele europene, extinderea programelor de mobilitate și consolidarea parteneriatelor academice cu instituții din statele membre ale Uniunii Europene. Vom sprijini liceele și colegiile să se conecteze direct la rețele educaționale din UE,

iar consiliile de tineret vor deveni parteneri activi în procesele decizionale.

Educația europeană nu înseamnă doar profesori mai bine plătiți și infrastructură nouă – înseamnă elevi și studenți care gândesc liber, vorbesc limbi străine și înțeleg cum funcționează democrația. Ei sunt deja generația europeană a Moldovei.